

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

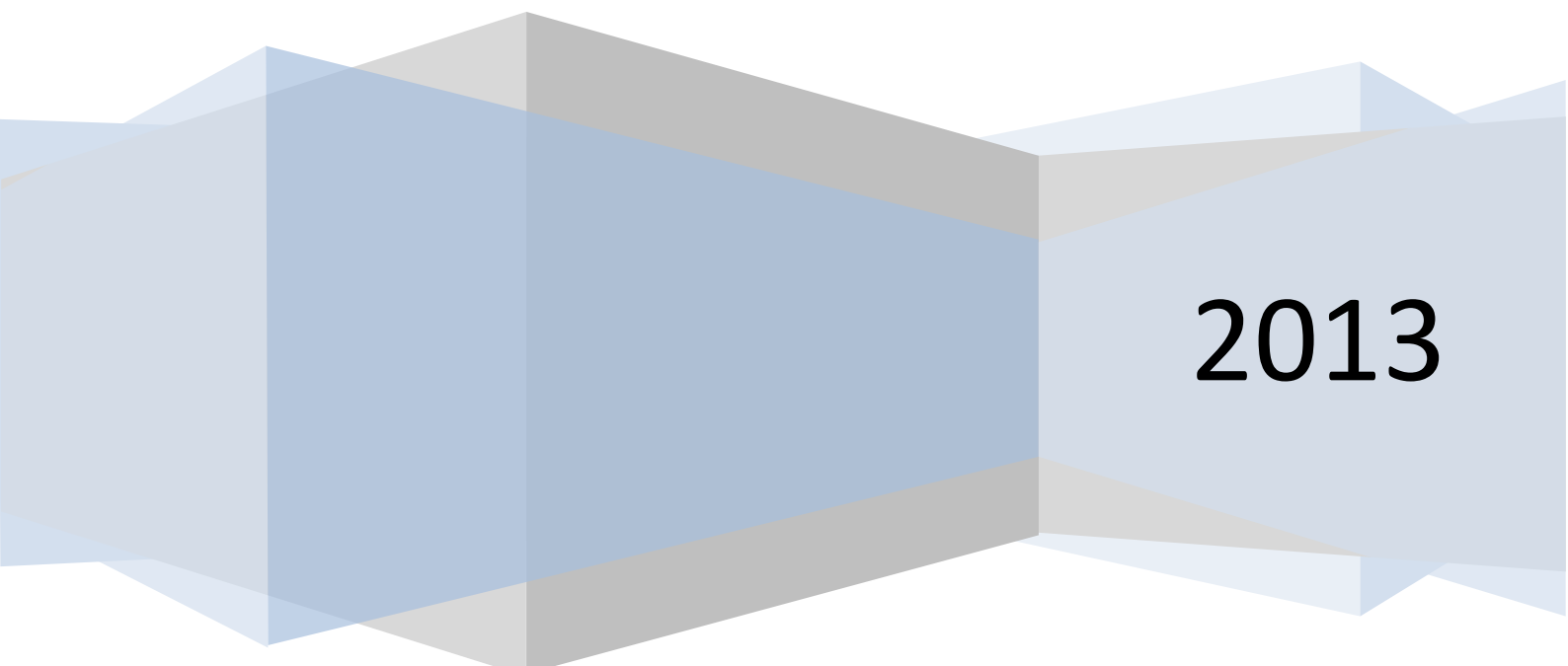
OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Práce s ohroženými rodinami

Komentáře k novele zákona o sociálně právní
ochraně zákona č. 359/1999 Sb.

Kolektiv autorů

2013

Obsah

1	Pěstounská péče a terénní práce	4
1.1	První rok s „novelou“ v náhradní rodinné péči	5
1.2	Uzavírání dohod a práce s pěstounskými rodinami; zkušenosti a podněty roku 2013.....	9
1.3	Novela zákona č. 359/1999Sb. v činnosti organizace.....	12
1.4	Právní povaha dohody o výkonu pěstounské péče	14
1.5	o. s. ISIS a praktické zkušenosti s novelou zákona č. 359/1999 Sb.	16
1.6	Osobní zkušenost pracovnice OSPOD	19
2	SPOD a případové konference	21
2.1	Případové konference – pomoc nebo komplikace?	22
2.2	Jedna velikost pro všechny? Modifikace procesu případových konferencí v kontextu zákona 359/1999 Sb.	24
2.3	Případové konference? Vlastně nic nového... ..	26
2.4	Případová konference	30
2.5	Zkušenosti s případovými konferencemi na OSPOD Hranice.....	32
2.6	Případové konference v kraji Vysočina	35
3	Rodinná mediace	37
3.1	Rodinná mediace v kontextu novely zákona 359/1999 Sb.	38
3.2	Rodinná mediace na Vysočině.....	41
3.3	Dynamika rodinných systémů a vztahů z pohledu rodinné mediace, spolupracujícího a komplementárního přístupu.	43
3.4	Moje vlastní praxe a dopady novely zákona č. 359/1999 Sb.	48
3.5	Rodinná mediace jako sociální služba	51
3.6	Reflexe využití zákona SPOD a zákona o mediaci z pohledu praxe v poskytování rodinných mediací	54
3.7	Práce s motivovanými klienty.....	57

1 Pěstounská péče a terénní práce

Zaměření panelové diskuse: představení současného postavení pěstounů a subjektů, které uzavírají dohody o výkonu pěstounské péče. Jedná se o nový způsob spolupráce mezi pěstouny a pověřenými osobami nebo OSPOD.

Cílem je shrnutí poznatků z již uzavřených dohod o výkonu pěstounské péče, její výhody, ale i úskalí, která provázejí vzájemnou spolupráci všech zúčastněných. V rámci panelové diskuse by bylo vhodné se zaměřit na nejpalčivější otázky:

1. Jak zajistit respitní péči, jak zajistit vzdělávání pěstounů, je státní příspěvek dostačující?
2. Jak je realizována terénní práce v pěstounských rodinách v rámci dohod?
3. Jaké jsou zkušenosti se spoluprací pracovníků orgánů SPOD a s subjekty, které mají uzavření dohody o výkonu pěstounské péče?
4. Jsou zde koordinovány návštěvy v rodinách?

1.1 První rok s „novelou“ v náhradní rodinné péči

- **Organizace:** TRIADA-Poradenské centrum, o.s. Brno
- **Autor:** PhDr. Eva Rotreklová
- **Pracovní pozice:** ředitelka, socioložka, rodinná terapeutka, lektorka, supervizorka

ABSTRAKT

Změny v náhradní rodinné péči, které se zejména váží na novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, znamenají výrazný posun v systému péče o ohrožené děti a jsou nezbytné k tomu, aby se kvalita péče zvýšila a přiblížila standardům obvyklým v ostatních evropských zemích. V rámci omezeného času pozornost zaměříme ty otázky, ve kterých se změny projevují nejvíce: dohody o výkonu pěstounské péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, pěstounská péče příbuzných.

Příspěvek zpracován na základě zkušeností z přímé práce s pěstouny, svěřenými dětmi, jejich rodiči, z lektorské práce v odborné přípravě budoucích pěstounů a osvojitelů, vzdělávacích programů pro pěstouny i pro profesionály v oblasti SPOD a ze supervizní práce - vše v krajích Olomouckém, Zlínském, Jihomoravském a Vysočina a z výměny zkušeností s odborníky u nás i v zahraničí.

Změny v náhradní rodinné péči, které se zejména váží na novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí znamenají výrazný posun v systému péče o ohrožené děti a jsou nezbytné k tomu, aby se kvalita péče zvýšila a přiblížila standardům obvyklým v ostatních evropských zemích

Za zcela zásadní koncepční změny, které by měly znamenat zlepšení situace ohrožených dětí a jejich rodin považujeme:

- priorita veškeré činnosti v rámci SPOD: udržení dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí
- vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny
- individuální plány ochrany dítěte
- umístění dítěte novorozeneckého a batolecího věku v pěstounské péči na přechodnou dobu
- dohody o výkonu pěstounské péče, resp. odborné doprovázení pěstounské péče
- spolupráce pěstounů s rodiči umístěného dítěte a prohlubování sounáležitosti s rodinou dítěte (dttm zákon o výkonu ústavní výchovy).

První rok, který máme téměř za sebou ukázal ještě více na problémy, se kterými se celý systém potýká již řadu let - zejména v oblasti personální, spočívající v počtu a kvalitaci pracovníků a v nedostatku odborných služeb-tedy nezbytných podmínek pro úspěch celého transformačního procesu.

Dá se říci, že řada těžkostí, se kterými se dnes potýkáme má své dlouhodobé příčiny a projevuje se v nepřípravenosti systému na nové podmínky. Měnit podmínky lze ale v mnoha případech mnohem snadněji než celkovou koncepci a legislativu a v řadě případů můžeme začít u sebe a na svém pracovišti. Ostatně důkazem toho je, že se stále zřetelněji projevují rozdíly v úrovni péče o ohrožené děti v jednotlivých krajích i regionech – stejná legislativa, stejné finance - můžeme si položit otázku proč nejsou stejné také výsledky práceněkteré náměty pro odpověď, ale zejména pro potřebné změny bychom mohli hledat společně na dnešním setkání.

V rámci omezeného času pozornost zaměříme na ty otázky, ve kterých se změny projevují, dle našeho názoru nejvýrazněji

- dohody o výkonu pěstounské péče
- pěstounská péče na přechodnou dobu
- pěstounská péče příbuzných.

Dohody o výkonu pěstounské péče

= nezbytná podmínka pro profesionalizaci pěstounské péče, t.j. zvýšení kvality

vyžaduje:

- vysokou kvalifikaci pracovníků v roli klíčových pracovníků
- systematickou individuální odbornou práci s pěstouny, jejich rodinou a také s rodiči dítěte
- vysokou úroveň spolupráce týmu : OSPOD – doprovázející organizace – pěstouni – další odborníci
- specializované vzdělávání pracovníků a supervize
- metodické postupy (odborné pracoviště) a reflexe jejich použití v praxi

těžkosti :

- nedostatečná kapacita místně dostupných kvalitních odborných služeb s kvalifikovanými pracovníky
- velká část stávajících pěstounů nerozumí změnám, zejména se týká pěstounů – příbuzných

Příležitosti, možnosti, náměty:

Aby pěstouni mohli spolupracovat s rodiči dítěte a prohlubovat jeho sounáležitost s vlastní rodinou, musí k tomu mít vytvořeny podmínky - to je úkol OSPOD a doprovázející organizace - pěstouni musí mít s kým spolupracovat.

Nejedná se jen o poskytnutí prostor a asistence u kontaktů - k těm pravděpodobně nebude ani docházet, pokud se pěstouni a rodiče stále budou poprvé (a někdy taky naposled) scházet u soudu, pokud rodiče nebudou připravováni na přechod dítěte do pěstounské péče a nebudou vědět, kde jejich dítě bude a kdo se o něho bude starat. Také sociální práce s rodiči dítěte v průběhu umístění je stále jen výjimečnou a tím se také snižuje šance dítěte na udržení vrozených vztahů a porozumění své životní historii.

Orgán sociálně právní ochrany dětí - stále více řídícím pracovníkem případové práce s kontrolní kompetencí, přímá práce s pěstouny, dětmi a jejich rodiči je povinnost doprovázejících odborníků.

Pěstounská péče na přechodnou dobu

= výrazné zvýšení počtu pěstounů poskytujících tuto formu – zejména „ ranou pěstounskou péčí“

vyžaduje:

- vysokou míru spolupráce jednotlivých prvků systému a jednotnou koncepci
- Krajský úřad jako správce evidence osob
- OSPOD umístěného dítěte a rodičů
- soud místně příslušný dítěti
- doprovázející organizace pěstounů na přechodnou dobu
- a při přechodu dítěte do dlouhodobé péče -
- osvojitelé (vybírání z evidence KrÚ), jejich OSPOD nebo
- pěstouni – dtto výše + doprovázející organizace
- intenzivní a systematickou individuální práci s pěstouny na přechodnou dobu s výrazným prvkem reflexe průběhu pobytu dítěte, prožívaných změn a dopadu do rodinného systému.

Možnosti, příležitosti, náměty:

- zpracování závazného metodického postupu, při příchodu dítěte do PPPD a jeho odchodu z PPPD do následné péče
- vymezení rolí jednotlivých institucí a osob, včetně jejich zodpovědnosti za dodržování stanoveného postupu
- průběžná reflexe a aktualizace
- postupná příprava na rozšiřování této formy i na další věkové kategorie životní situace rodin – dobrý nástroj - „musíme se naučit s ním zacházet“.

Příbuzenská pěstounská péče

Nová pravidla a podmínky je velmi obtížné zavádět, zejména u prarodičů, jedná se o značné množství dětí, dlouhodobě evidované v systému pěstounské péče a v určité „izolaci“ ohroženo přenosem patologie ve vlastní rodině.

Přínosem bezesporu je to, že se více ukázalo, v jakých složitých situacích řada rodin a zejména dětí žije. Tyto otázky vyžadují naši značnou pozornost a zcela určitě i změnu přístupu k těmto rodinám, které potřebují specifickou podporu a doprovázení, v mnoha případech i terapeutickou péči zaměřenou na celý rodinný systém.

Zvyšování a prohlubování vědomostí v péči o děti a jejich výchově není š k o l e n í !!!!!

Vytvoření a prověření škály možností respektující individuální situaci pěstounů a zejména jejich

vzdělávacích potřeb – a ty se hledají v individuální práci!

Možnosti, náměty

1. vzdělávací programy navazující na odbornou přípravu, rozšiřující témata, reflexe praxe, podněty pro individuální práci

- zejména zprostředkování pěstouni
- skupinová práce – cca 15 osob – 12-16 výukových hodin
- 2 x ročně

2. skupinová práce se vzdělávacími prvky - jednotlivé tematické bloky s možností reflexe vlastních zkušeností
 - zejména pěstouni – příbuzní
 - skupinová práce – 10 – 15 účastníků, 4 -6 výukových hodin (1 setkání za dva měsíce)
3. tematické přednášky s diskusí vztahující se k problematice výchovy a péče o dítě - lektorsky zajišťované experty na dané téma (např. drogy, kyberšikana atd.)
 - počet účastníků – neomezen cca do 40 osob
4. specializované vzdělávání – účast na vzdělávacích programech, v podpůrných skupinách se vzdělávacími prvky, individuální vzdělávání
 - pro pěstouny pečující o dítě se specifickými potřebami - autismus, ADHD, smyslové postižení atd.

Čím více možností a možnost výběru dle individuální situace – tím lépe!

1.2 Uzavírání dohod a práce s pěstounskými rodinami; zkušenosti a podněty roku 2013

Organizace: Maltézská pomoc, o. p. s.

Autor: ThLic. Michal Umlauf

Pracovní pozice: Vedoucí centra

ABSTRAKT:

Tento příspěvek se věnuje zkušenostem Maltézské pomoci při práci s pěstounskými rodinami s ohledem na Zákon 401/2012 Sb. Popisuje aktivity vedoucí ke vzniku a rozvoji stávající podoby práce s rodinami v Maltézské pomoci. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a na ně navazující služby tvoří významnou část služeb olomouckého centra Maltézské pomoci, proto pokládám danou tematiku za důležitou. Cílem příspěvku je podat informace o vzniku a rozvoji podpůrných služeb pro rodiny s dětmi v Maltézské pomoci, sdílet zkušenosti a rozvíjet otázky, které by mohly vést k zefektivnění a zkvalitnění služeb, které mají pomáhat zvláště pěstounským rodinám.

Maltézská pomoc, o. p. s. byla založena jako pomáhající organizace Řádu maltézkých rytířů, s cílem naplňovat i v ČR charitativní poslání, které Řád již 900 let ve světě realizuje. Olomoucké centrum Maltézské pomoci začalo působit v devadesátých letech minulého století, následně po krátké odmlce obnovilo své aktivity v roce 2004. V této době se jednalo zvláště o dobrovolnickou práci zaměřenou na seniory a osoby se zdravotním postižením. V roce 2005 se začaly postupně rozvíjet také programy zaměřené na podporu rodin s dětmi se zdravotním postižením, následně dobrovolnický program v Kojeneckém ústavě a dětském domově. V roce 2007 byly aktivity pro rodiny registrovány jako sociální služba – Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Již v této době byly mezi klientskými rodinami také rodiny s dětmi v pěstounské péči. Od těchto počátků byla také vždy na straně Maltézské pomoci snaha propojit profesionální sociální práci pracovníků s rodinou s rozměrem dobrovolnické služby a podporou dobrovolníků, což se ukázalo jako nosná cesta, která dodnes utváří specifický prvek aktivit dané služby v Maltézské pomoci.

Od roku 2009 došlo k většímu nárůstu služeb Maltézské pomoci pro rodiny, zvláště v souvislosti s Individuálním projektem Olomouckého kraje a postupně větší míře spolupráce s OSPOD v Olomouci. Maltézská pomoc se od této doby věnuje dlouhodobě přibližně padesáti rodinám, které vycházejí z cílových skupin rodin ohrožených sociálním vyloučením, rodin s dětmi se zdravotním postižením a pěstounských rodin.

S ohledem na novelizaci Zákona č. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí, který přešel v platnost od 1. 1. 2013 se i v Maltézské pomoci rozvinula diskuse nad tím, zda požádat o rozšíření pověření k SPOD také na oblast uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče podle § 47 b. a rozvinout další aktivity, které s uzavřenou dohodou následně souvisí. S ohledem na to, že jsme se v našich službách již v této době věnovali řadě rodin pěstounů, bylo rozhodnuto, že o vydání rozšířeného pověření

k SPOD požádáme. Samotné pověření jsme získali v dubnu letošního roku 2013. V daném okamžiku má Maltéžská pomoc uzavřenou dohodu o výkonu péstounské s šestnácti klientskými rodinami, které svými aktivitami podporuje.

V následující části příspěvku bych rád otevřel témata související se vztahem k Zákonu a našim zkušenostem, na která jsme společně s týmem dané služby (v daném okamžiku 4 pracovníci a 40 dobrovolníků) narazili a jejichž reflexi a posléze vzájemné sdílení při diskusi na této konferenci očekáváme. Přestože obecně vnímáme snahu podpořit a zkvalitnit práci péstounů jako velmi dobrou, určitě se není možné vyhnout ani otázkám kritickým, se kterými se ze strany péstounů setkáváme, a které se pochopitelně dotýkají i nás jako organizace zabezpečující daný typ služby a usilující o naplnění svého poslání. Příspěvek vztáhnu následně na tato témata: uzavírání dohod, vzdělávání péstounů, financování, vztah k OSPOD a související změny v naší organizaci.

Uzavírání dohod

Již při prvních kontaktech a domluvách s rodinami péstounů bylo zřejmé, že novela Zákona byla vydána poměrně ukvapeně, bez dostatečných vysvětlujících informací, co mají vlastně péstouni všechno dělat. Často jsme se setkávali s tím, že mnozí neví, proč je musí uzavírat – a to spíše ve vztahu k samotnému principu jejich péče o dítě. Vnímali jsme, že se jim do toho moc nechce, zvláště v těch případech, kdy už řadu let mohli být a byli dobrými péstouny i bez těchto dohod. Setkávali jsme se s otázkami typu: To už jsme ztratili důvěru? Pokládají nás za nevhodné či neschopné? To nás musí neustále někdo kontrolovat?

S uzavřenou dohodou souvisí povinnost organizace minimálně jednou za dva měsíce rodinu navštívit; jednou za půl roku má tuto povinnost také OSPOD, což se v případě funkčních a dobře fungujících rodin může zdát být skutečně velmi časté. Nicméně vnímáme velmi dobře i situace rodin, kde by bylo třeba být každý týden, ale tato potřeba nutně nemusí vyplývat z toho, že jsou péstouni.

Vzdělávání péstounů

Samotná skutečnost vzdělávání péstounů je pochopitelně spojená se záměrem pomoci a zkvalitnit jejich práci a péči. Hůře se již tato povinnost vzdělávání vysvětluje u rodin, kde nenastávají žádné závažné problémy a kde již třeba rodiče vychovali další děti (Na to být rodič přeci není potřeba studia, do teď to nepotřebovali...)

Určitým problémem je také to, že někteří z péstounů jsou velmi těžce vzdělavatelni – může to být spojeno s rozumovými schopnostmi, zdravotním stavem nebo věkem. Určitou cestou by byla snaha realizovat individuální vzdělávání, což je ale pochopitelně spojeno s náročnými otázkami, kde vzít lektory, čas a finance. Pochopitelný argument taky u pracujících péstounů je, že nemají čas, čas, který by mohli věnovat dětem a být spolu jako rodina musí trávit na školení. Volno v práci mnohdy nedostanou, takže jim nezbude nic jiného než účast na víkendových kurzech.

Financování

Jisté je, že finanční otázka státního příspěvku na výkon péstounské péče byla při rozhodování o rozšíření pověření k SPOD na uzavírání dohod k výkonu péstounské péče také velmi důležitá.

S ohledem na nedostatek finančních prostředků v oblasti podpory sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, bylo rozhodnutí vydat se touto cestou nasnadě. S určitou nejistotou však vnímáme to, že není příliš jasně specifikováno, na co všechno se státní příspěvek může využít.

Jako určitou systémovou chybu vnímáme, že ať je v rodině jeden pěstoun nebo dva, tak jde o stejnou finanční částku, a rovněž není zohledněno, zda mají rodiče v pěstounské péči jedno dítě nebo šest.

Finanční příspěvek umožnil v našem případě navýšení počtu úvazků, nicméně zvýšila se podstatně časová náročnost zabezpečení služby, přibýlo hodně práce (návštěvy v rodinách, zvýšení odpovědnosti, chystání kurzů, pobyty, tisk materiálů, administrativa...), což finanční nákladnost zvyšuje.

Co mohou pěstouni vnímat jako pozitivum je, že mají možnost nepřímo dosáhnout na další finanční prostředky (skrze např. možnost uhrazení respitní péče pro děti).

Další podněty k diskusi:

Není nutnost uzavřít smlouvu pro pěstouny jistým druhem „stigmatizace“ a přehánění „pomoci“ a kontroly, kde to není potřeba?

Otázkou zůstává také míra odpovědnosti, kterou nese OSPOD a jednotlivé organizace uzavírající dohody, což je často spojené s postupným zaběhnutím a fungováním IPODů (opět jsme u rychlosti a nejasnosti zavedení novely Zákona).

1.3 Novela zákona č. 359/1999Sb. v činnosti organizace

- **Organizace:** Sdružení pěstounských rodin, Brno
- **Autor:** Mgr. Ing. Pavel Šmýd
- **Pracovní pozice:** Předseda sdružení, manažer organizace

ABSTRAKT

Zkušenosti organizace, která dlouhodobě pracovala s pěstouny. Systém práce s ohroženými dětmi se dostal na kvalitativně i kvantitativně jinou úroveň. Příspěvek je shrnutím prvních 9 měsíců praxe organizace a umožňuje určité monitorování systému. Jde především o pohled z praxe s podněty pro možné změny v systému. Příspěvek umožní vhled do praktického uskutečňování novely s možnostmi diskuse o možných změnách ve formách praxe.

Sdružení pěstounských rodin soustavně pracuje s pěstounskými rodinami od roku 1995. Od zájmového sdružení se postupně rozvinulo v poskytovatele sociálně právní ochrany, zřizovatele domu na půli cesty, zřizovatele 5 sociálních služeb a nakonec akreditovanou vzdělávací instituci. A navíc je realizátorem řady projektů podpořených různými našimi i evropskými fondy.

Novelu zákona č. 359/1999Sb. o sociálně právních ochraně dětí jsme přijali povděkem, že se podařilo prosadit možný text. Snad nás trochu mrzelo, že skupina politiků z jižní Moravy napříč spektrem nejdříve text zákona schválila a potom při prezidentském vetu se postavila proti. Ale i toto mluví o možnostech zastupitelů, kteří tento zákona měli na stole. Hlavní přínos: ujasnění pravidel pro náhradní rodinnou péči a zabezpečení finančních prostředků pro zabezpečení služeb ze zákona vycházejících. Zcela mimovolně vyplynula spolupráce zapojených orgánů a pověřených osob na problematice ohroženého dítěte. A to považuji za velmi důležité, že v praktické službě zde došlo k úžasnému posunu ke kooperaci zainteresovaných osob. Na základě činnosti se také vyprofilovaly skupiny, které byly novelou znevýhodněny a nestátní organizace musí ze své podstaty jejich situaci řešit.

Přes očekávání novely zákona, nakonec jsme byli překvapeni. Především protahováním schválení novely (7.11. 2012) a následné nepřipravenosti jak státních orgánů, tak dalších organizací. Šlo především o nepřipravené zdroje a potom jasná pravidla pro čerpání příspěvků. Normativ jsme dostali až říjnu 2013.

První šest měsíců bylo ve znamení uzavírání dohod. Nastoupila masívní organizace vzdělávání. Zcela novou roli začala hrát příbuzenská pěstounská péče a pěstounská péče na přechodnou dobu. Tím se částečně změnila i cílová skupina organizace.

Velkou změnou bylo vytvoření dodavatelsko-odběratelských vztahů s OSPOD, nástup konkurenčního prostředí do oblasti. Toto se nám projevilo především v Plzeňském kraji, Shrnuto – nastal rozvoj organizace, mohli jsme přistoupit k zaměstnávání pěstounek (mohou si přivydělat) na základě přerozdělení dávky můžeme v mezích zákona rozvíjet podporu vícečetných rodin.

Jaké se objevily problémy – snížení příjmu rodiny, kde oba rodiče byly na plný úvazek v péči o děti. Tato problematika není systémově řešena. Často tyto děti potřebují velmi náročnou péči na plný úvazek pro více osob. Možná záměrně se tímto omezil počet dětí přijímaných do rodiny. Dále rodiny

s dětmi po 18 roku, které se těžko osamostatní. Vypadávají z kompetence OSPOD a přesto tato rodina často potřebuje kvalitní podporu. Jinou cílovou skupinkou jsou osvojitelé rodiny se specifickými problémy. A dále bych zmínil odchody dětí s postižením z pěstounských rodin do dalších zařízení, jejich připravenost a kvalita.

Jeden případ: Příběh je částečně změněn:

Pěstounská péče na přechodnou dobu a předávání dítěte: vzhledem ke zkušenostem z této oblasti, nebylo snadné se s tímto úkolem vyrovnat. Sice jsme prodělali školení u manželů Hláskových, která dávalo důraz na pocity pěstounky a rituály rodiny. Problematika předávání se řešila se sociální pracovníci OSPOD. Byli jsme ubezpečeni, že celý proces bude koordinován ze strany OSPOD. Přesto naše pracovníce využila partnerské organizace v Rakousku a zúčastnila se semináře s touto problematikou.

Předávání si nakonec domlouvala pěstounka s pěstounkou. Dále do toho vstupovala matka dítěte, k tomu nemoc miminka. Tato časová prodleva umožnila téměř naplnění procesu předávání dítěte. Tedy dobře to dopadlo.

Poučení bylo: jasná role pro pověřenou organizaci a OSPOD. Kompetentně vzdělané pracovníce. Kvalitní informace pro všechny zúčastněné osoby, pokud možno před započítáním procesu.

Brno, 11.10. 2013

1.4 Právní povaha dohody o výkonu pěstounské péče

- **Organizace:** Fond ohrožených dětí, o.s., Ostrava, Centrum rodinného poradenství
- **Autor:** Mgr. Kateřina Cilečková
- **Pracovní pozice:** externí právník

ABSTRAKT

Příspěvek je teoretický, zabývá se právní povahou dohody o výkonu pěstounské péče. Domnívám se, že téma je důležité, může pomoci při řešení potencionálních sporů z dohod o výkonu pěstounské péče. Vzhledem k tomu, že jde o zcela nový typ dohody, je cílem mého příspěvku otevření diskuse nad její povahou a zejména řešením sporů, což zároveň považuji za přínos textu. Obsahem příspěvku je teoretická úvaha nad právní povahou dohody o výkonu pěstounské péče, jak je vymezena v ustanoveních §§ 47b a 47c zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Zajímá mě zejména právní povaha dohody respektive rozhodnutí o výkonu pěstounské péče, její vymahatelnost a možnosti ukončení.

Dohoda je synonymum pro pojem „smlouva“, proto je také dohoda dvou nebo vícestranný právní úkon. Právní předpisy v některých případech dávají přednost pojmu dohoda (např. dohoda o narovnání), jindy je preferován pojem smlouva (např. kupní smlouva). Vzniká souhlasným projevem vůle smluvních stran.¹ Pro právo soukromé je typické, že dispozitivní právní normy vytvářejí prostor smluvní autonomie účastníků smlouvy. Sociálně-právní ochrana dětí je však součástí práva veřejného, přesto bylo i zde úmyslem zákonodárce, aby kromě minimálního zákonného obsahu dohody byla jejím účastníkům ponechána smluvní volnost pro sjednání dalších náležitostí dohody nad rámec zákona.² Výraznou možnost volby má osoba pečující ve výběru subjektu, s nímž dohodu o výkonu pěstounské péče uzavře (obecní úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu nemá osoba pečující nebo osoba v evidenci trvalý pobyt, krajský úřad nebo pověřená osoba), byť je tato svoboda volby limitována souhlasem příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Primárním cílem zákonodárce bylo zakotvit práva a povinnosti pěstounů a zároveň podrobnosti ohledně dohledu nad praktickým výkonem pěstounské péče, a to v individualizované podobě. Každá dohoda by tedy měla mít minimální obsah konkretizující práva a povinnosti uvedená v §47a ZSPOD a zároveň musí být v souladu s rozhodnutím soudu o svěření dítěte a s individuálním plánem ochrany dítěte, pokud byl zpracován. Dále se přihlíží k zájmům a individuálním potřebám dítěte a k potřebám osoby pečující nebo osoby v evidenci, pokud jsou spojeny s výkonem péče o svěřené dítě.³ Zákonodárce předvídá variantu neuzavření dohody o výkonu pěstounské péče či jejího ukončení bez náhrady, a pro tyto situace stanovuje nahrazení dohody správním rozhodnutím obecního úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má osoba pečující nebo osoba v evidenci trvalý pobyt. Je třeba zdůraznit, že i na obsah správního rozhodnutí se vztahuje minimální obsah dle §47a, ale také povinnost individualizace obsahu rozhodnutí a přihlížení k zájmům a potřebám dítěte i osoby pečující

¹ Hendrych, D. a kolektiv, Právní slovník, 3. vydání, C. H. Beck, Praha 2009

² Důvodová zpráva k novele ZSPOD

³ §47b odst. 3 ZSPOD

respektive osoby v evidenci. Praktický důvod je zřejmý, pokud by osoba pečující či osoba v evidenci dohodu odmítla uzavřít nebo ji bez náhrady vypověděla, připravila by se o svá práva ovšem zároveň by orgán sociálně-právní ochrany nemohl vykonávat dohled nad plněním povinností z pěstounské péče vyplývajících a rozvojem dítěte.

Důvodová zpráva k novele ZSPOD říká, že legislativní řešení dohod o výkonu pěstounské péče bylo vedeno snahou o úpravu v souladu s ustanoveními správního řádu upravujícími veřejnoprávní smlouvy, které najdeme v části páté zákona č. 500/2004 Sb., správní řád. Správní řád je obecným právním předpisem ve vztahu k zákonu o sociálně-právní ochraně dětí. V ZSPOD jako zákonu speciálním najdeme zejména ustanovení o době trvání dohody o výkonu pěstounské péče a o možnostech výpovědi. Domnívám se, že dohoda o výkonu pěstounské péče je smlouvou subordinační, jak ji vymezují ustanovení §161 správního řádu. Subordinace zde neznamena nerovné postavení smluvních stran v tom smyslu, že by bylo správnímu orgánu umožněno, aby účastníku něco diktoval. Jedná se v zásadě o určitou moderaci obsahu závazku, který by jinak mohl vzniknout správním aktem. Z toho vyplývá, že v případě nedodržení subordinační smlouvy ze strany účastníka ji může správní orgán nahradit klasickým správním aktem.⁴ „Nahlédnutí“ do části páté správního řádu před nás klade další otázky, například otázku sporů z veřejnoprávních smluv a jejich možný přenos do úpravy dohody o výkonu pěstounské péče. K diskusi pak blíže ustanovení §169 správního řádu.

Možné řešení sporů z veřejnoprávních smluv dle dikce správního řádu souvisí s otázkou vymahatelnosti práv a povinností, která jsou obsahem dohody o výkonu pěstounské péče či správního rozhodnutí. ZSPOD v §47c nabízí správnímu orgánu nebo pověřené osobě výpověď jako možné řešení situace, kdy pečující osoba nebo osoba v evidenci závažně nebo opakovaně porušuje povinnosti, k nimž se v dohodě zavázala nebo opakovaně maří sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče nad výkonem pěstounské péče. Zákonodárce zde ale užil slova závažně nebo opakovaně; jsou tedy možná i jiná nikoli závažná či pouze jednorázová neplnění nebo maření dohody o výkonu pěstounské péče, které správní orgán považuje za nutné řešit. Zde ZSPOD mlčí. Není reálné předpokládat, že k situacím neplnění obsahu dohody nedojde. A jakým způsobem lze vynutit plnění obsahu správního rozhodnutí, které dohodu nahrazuje? Vzhledem k tomu, že zákon předpokládá, že po dobu trvání pěstounské péče bude vždy mezi osobou pečující či v evidenci a obecním úřadem obce s rozšířenou působností vymezení vzájemných práv a povinností alespoň formou správního rozhodnutí je zjevné, že v případě neplnění obsahu správního rozhodnutí je jedinou možnou variantou návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí na zrušení pěstounské péče. Bylo by pak na posouzení soudu, zda tato situace neplnění povinností z dohody o výkonu pěstounské péče je či není důvodem pro zrušení pěstounské péče. Na druhé straně osoba pečující či osoba v evidenci má možnost vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče kdykoliv bez udání důvodu, přitom i v těchto případech mohou nastat situace, kdy pečující osoba nechce měnit subjekt, s nímž má dohodu uzavřenu, ale chce se domoci nějakého konkrétního práva v dohodě obsaženého.

Velmi ocením vaše názory a připomínky k danému tématu.

⁴ Skulová,S.,Průcha, P., Havlan,P., Kadečka,S.:Správní právo procesní. Praha:Eurolex Bohemia 2005

1.5 o. s. ISIS a praktické zkušenosti s novelou zákona č. 359/1999 Sb.

- **Organizace:** ISIS sdružení pro pomoc náhradním rodinám
- **Autor:** PhDr. Jiří Smejkal
- **Pracovní pozice:** klinický psycholog, odborný garant

ABSTRAKT

Tento příspěvek se zabývá představením o. s. ISIS a jeho aktivit, které jsou nabízeny náhradním rodinám právě v souvislosti s novelou zákona č. 359/1999 Sb. Realizací těchto aktivit v téměř roční platnosti novely je možné prezentovat přínosy a problémy spojené s výkonem pěstounské péče. Cílem příspěvku a zároveň jeho přínosem je umožnit diskusi nad dosavadními zkušenostmi a následně získané informace využít při případné další změně zákona.

Naše organizace poskytuje psychologické poradenství, vzdělávání (přednášky, diskuse, řešení modelových situací), speciální program sociálně psychologických her pro děti a dospívající z náhradních rodin. O. s. ISIS každoročně pořádá dva poradensko-vzdělávací pobyty pro náhradní rodiny (jarní víkendový a letní týdenní) a tradiční předvánoční setkání rodin. Vzdělávání a program pro děti a dospívající je realizován intenzivně na pobytech, poradenství je poskytováno také průběžně, podle potřeb rodin i v době mimo pobyty. Činnost sdružení je typická kontinuálním doprovázením rodin a partnerským vztahem mezi odborníky a členy náhradních rodin. Každé náhradní rodině poskytujeme psychologické poradenství – rodičům, dětem a dospívajícím. Podle povahy problému jde o individuální či rodinné poradenství. Každá rodina má svého stálého psychologa. V případě potřeby zprostředkujeme konzultaci s dalším odborníkem – specialistou. Dbáme na návaznost odborných služeb. Novinkou je poradenství pro mladé dospělé, kteří vyrostli v náhradní rodině.

Vzdělávání náhradních rodičů je realizováno na pobytových akcích každý den a dále formou kurzů běžících na pracovišti o. s. ISIS. Vzdělávací kurzy jsou určeny především pěstounům z olomouckého regionu. Hlavní témata vzdělávání jsou z oblasti rodinného života, partnerství, rodičovství, vývoje a výchovy dětí. Náměty na vzdělávání dávají jak odborníci, tak především rodiče podle svých aktuálních potřeb. Formy vzdělávání jsou pestré: přednášky, prezentace, skupinové diskuse, řešení modelových situací, prožitkové techniky, semináře. K oblíbeným formám vzdělávání rodičů slouží také samostudium. K dispozici je průběžně doplňovaná knihovnička ISIS, která obsahuje populárně-naučnou literaturu týkající se rodiny, náhradní rodinné péče, výchovy a vývoje dětí, poruch vývoje atd.

Specifickou aktivitou, která je určena výhradně dětem a dospívajícím je speciální program pro děti a dospívající z pěstounských rodin. Ten byl postupně rozvíjen na základě praktických zkušeností i

poznatků z odborné literatury. Je původní, vyvinutý doc. Sobotkovou pro o. s. ISIS. Je založený hlavně na využití vhodných sociálně psychologických her. U dospívajících se hodně uplatňují i skupinové diskuse o důležitých životních otázkách (rodina, práce, vztahy, hodnoty atd.). Program vedou studenti psychologie a mladí psychologové, kteří s ISIS spolupracují již několik let. Programu se účastní všechny děti – děti v pěstounské péči, děti adoptované, vlastní děti náhradních rodičů i děti z dětského domova. Hlavní cíl programu je podpora formování zdravé osobní identity dětí a dospívajících vyrůstajících v náhradních rodinách či v dětském domově. Program probíhá intenzivně během poradensko-vzdělávacích pobytů a pak pravidelně i v průběhu školního roku. Děti jsou rozděleny do skupin podle věku.

Náhradní rodiny mají možnost se v průběhu roku setkávat ve svépomocných skupinách, které řeší určitý aktuální problém. Může jím být například hyperaktivita či agresivita dítěte, sebepoškozování u dospívajících, specifické problémy příbuzenské pěstounské péče atd. Skupiny se konají v několika blocích po sobě a vede je psycholog/psychoterapeut. Využíváme potenciálu svépomocných skupin, kterým je hlavně sdílení zkušeností a pocitů. Podporujeme rodiny v tom, aby si za asistence odborníka samy dokázaly najít cestu či řešení jejich situace. Podněty a témata pro svépomocné skupiny vyplývají často z individuálního psychologického poradenství a klubových setkání.

Členové náhradních rodin mohou využít telefonické krizové linky a poradit se s psychologem sdružení o jejich aktuální osobní či rodinné situaci

Výše uvedené aktivity naše sdružení nabízí a poskytuje již delší dobu už před účinností zmiňovaného zákona. Vycházeli jsme tehdy ze zájmu náhradních rodin a jejich očekávání a setkávali jsme se díky tomu s jejich aktivní spoluprací a přímým zapojením do jednotlivých aktivit.

S účinností novely zákona o sociálně právní ochraně dětí a s tím spojeným nutným vstupem některých rodin do tohoto procesu, které před tím neměly s našimi aktivitami zkušenost, se začaly objevovat situace, ve kterých jsme nuceni se potýkat ze strany pečujících osob s pasivitou, slabou motivací, nepochopením. Častou argumentací bývá to, že v době kdy si brali děti do péče, jejich povinnosti v zákoně uvedeny nebyly. Toto se týká především oblasti vzdělávání, která je pro mnohé z pečujících osob velkým problémem ať už z hlediska času, nebo z hlediska motivace. Mnozí vzdělávání nevnímají jako možnost osobního rozvoje, jako něco co jim může pomoci při výchově a zvládání obtížných životních situací s dětmi v pěstounské péči, ale spatřují v tom pouze povinnost získat někde 24 hodin vzdělávání za rok. Velké úskalí novely zákona spatřujeme právě v této oblasti vzdělávání a to v tom, že pečující osoby, které účast na vzdělávacích aktivitách odmítají, není možné ze zákona nijak sankcionovat a tím dochází k patové situaci, kdy jedni se vzdělávání účastní minimálně z toho důvodu, aby si splnili povinných 24 hodin a ve výsledku jsou na tom podobně jako druzí, kteří se vzdělávání neúčastní, ale nehrozí jim za to žádný postih. Jednou specifickou skupinou je příbuzenská pěstounská péče, kdy pečující osoby neprochází před svěřením dítěte do péče přípravou pěstouna, jedná se převážně o babičky v důchodovém věku, které už nemají přirozeně potřebu a ochotu se vzdělávat. Další specifickou skupinou jsou pečující osoby z řad pomáhajících profesí, které mají dojem, že jejich samotné profesní zaměření je dostačující, co se odborných znalostí péče o tento typ dětí týká.

Problémem v novele zákona je i to, že zcela opomíjí dospělé nezaopatřené děti, které v rodině zůstávají i po své zletilosti a pokračují v přípravě na budoucí povolání. Tito lidé pak přijdou o veškeré výhody vyplývající z této novely /např. možnost psychologického poradenství/.

Za velmi citlivou až ohrožující vnímáme povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak. Chybí vymezení respektu k situacím, kdy samotné dítě tento kontakt odmítá z důvodů opakovaných negativních zkušeností s rodičem. Paradoxně samotní rodiče nemají žádnou vymahatelnou povinnost chovat se zodpovědně ke svým dětem v situaci znovunavazování kontaktu s nimi. Vhodný způsob kontaktu /jak, kdy a kde/ zůstává často pouze na odborníkovi, který se však v zákoně nemá o co opřít /např. délka abstinence, vhodných sociálních podmínek/. V zákoně to jsou právě pečující osoby, které mají povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat kontakt s biologickou rodinou, povinnost biologických rodičů aktivně udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost s dítětem zde zahrnuta není.

Za velice přínosné v novele zákona považujeme zacílení na problematiku dítěte prostřednictvím zpracování IPOD, kde je mimo jiné i zahrnuta informace o tzv. nouzovém plánu, tzn. o řešení situace, kdy se dítě neočekávaně ocitne bez pečující osoby a důležité je i v rámci tohoto plánování vymezení konkrétních cílů práce s dítětem. Toto napomáhá i samotným pečujícím osobám si ujasnit a uvědomit, co za potíže a problémy mají buď oni samotní, nebo jejich svěřené děti a na tomto následně pracovat.

Aby bylo ze zákona možné kvalitně naplnit tato práva a povinnosti při výkonu pěstounské péče, je třeba, aby organizace, které toto pečujícím osobám a jejich svěřeným dětem poskytují, nebyly zahlceny neúměrným množstvím rodin na úkor odborné pomoci, kterou těmto rodinám jsou schopni poskytnout. To znamená, aby organizace měly a mohly mít na zřeteli kvalitu odborné péče nad kvantitou, která pro ně pochopitelně znamená podstatné finanční zajištění.

1.6 Osobní zkušenost pracovníce OSPOD

- **Organizace:** Magistrát města Přerova
- **Autor:** Bc. Jana Hlobilová
- **Pracovní pozice:** Referent OSPOD

ABSTRAKT

Tento příspěvek se zabývá osobní zkušeností z terénní práce pracovníce OSPOD s pěstounskými rodinami po účinnosti novely ZSPOD. Autorka hodnotí vliv novely z. č. 401/2012 Sb. na její práci pracovníka OSPOD v pěstounských rodinách z pohledu možnosti doprovázení.

Moje zkušenost s novelou:

Pracuji dvacátým rokem na OSPOD, z toho deset let v NRP a z toho 9 let činil kumulovaný úvazek terén + NRP. Novelu 401/2012 vítám. Novela postavila pěstounskou péči jako službu dítěti a zpřístupňuje služby podpůrné. Jako přínos vidím také povinnost zpracovávat IPOD jako metodu, nicméně vydefinování, které dítě je ohrožené zůstává vždy na subjektivním rozhodnutí toho kterého pracovníka. Chtěla bych se dotknout dvou situací.

Novela nás nutí se zabývat se více postavením dítěte v NRP a jeho potřebami. Uzavření dohod o výkonu PP způsobilo, že OSPOD je v mnohem intenzivnějším kontaktu s dítětem. Už nestačí 1x za 6 měsíců navštívit rodinu pěstounů a doptat se, jak se jim a dítěti daří. Při rozhovorech s dětmi na téma jejich rodiny se otevřely problémy v cizích i v příbuzenských pěstounských péčích, o kterých se v minulosti při návštěvách rodin nemluvalo. Což je jeden z přínosů novely. Při rozhovorech v rodině zjišťujeme, že děti nemají zpracovánu skutečnost, že nežijí s vlastními rodiči a dospělí se často o tom bojí mluvit. Tam, kde probíhá nějaký kontakt dětí s rodiči, IPOD obsahuje cíl udržování a podporování kontaktu dítěte s rodiči. Tam, kde kontakt dosud z různých důvodů neprobíhal, tak IPOD obsahuje mimo jiné požadavek kontaktování rodičů a zmapování jejich představ o kontaktu, zmapování představ dítěte a představ pěstounů. Součástí postupu je také zjišťování, jak dítě své rodinné situaci rozumí. Setkala jsem se s třináctiletou dívkou, která mi řekla, že není normální. Znamenalo to stigma, že nežije s vlastními rodiči, byť s oběma má celkem intenzivní kontakt. Dívka sama by se chtěla k matce vrátit (matka pečuje o další dva mladší sourozence). Pro prarodiče (rodiče matky) byla otázka případného odchodu vnučky zátěžovým tématem. Obecně máme zkušenost, že téma možného skončení náhradní péče je pro příbuzné pěstouny dost nepříjemné.

Působení nestátního subjektu jako doprovázející organizace pěstounské rodiny vnímám jako vhodnější a pro pěstounské rodiny přínosnější. Doprovázení klienta v jeho rodinném prostředí oproti zprostředkování odborné pomoci je pro něho mnohem výhodnější. Podle mé zkušenosti není v silách pracovníka OSPOD doprovázet klienta už s ohledem na další agendu, kterou pracovník vykonává. OSPOD dle mého názoru by měl vykonávat case-management a výkon dohod přenechat na pověřených nestátních organizacích. Přenechání povinnosti dvouměsíčních návštěv na nestátním

pověřeném subjektu umožní pracovníkovi OSPOD více se věnovat systémové práci s rodinou, pořádat případové konference. Současný stav, kdy mají pěstouni uzavřeny dohody o výkonu pěstounské péče převážně s OSPODy, vede nechtěně k formálnímu splnění dvouměsíčního termínu. Za nejpodstatnější ale považuji rozpor mezi rolí „doprovázejícího“ a rolí pracovníka OSPOD. OSPOD bude mít vždy roli kontrolní.

Vezmeme-li obecný zájem dítěte, je to právo žít s vlastními rodiči. OSPOD nemůže podpořit prarodiče, kteří se dostaví se žádostí o sepsání návrhu na pěstounskou péči či tzv. cizí péči. OSPOD může obhájit pouze ten návrh na PP, pokud je předchozími šetřeními vyloučeno, že se mohou o dítě postarat rodiče, včetně opatření, která byla rodiči /rodičům v rámci sociální práce nabídnuta a která z nějakého důvodu selhala. Přichází prarodiče, kteří mají z různých důvodů svá vnoučata i několik let fyzicky v péči a žádají o právní potvrzení této péče. Nebo chtějí stávající tzv. cizí péči změnit na PP. V obou případech je na místě se zajímat nejen o důvody tohoto stavu, ale především o možnosti návratu dětí do péče rodičů. A zde nastává konflikt, kdy prarodiče nechtějí o této možnosti slyšet a argumentují společně s dětmi, že děti jsou už u nich zvyklé. Což je stejný argument i u stávajících pěstounských rodin, kde se alespoň trochu rýsuje možnost návratu dítěte k rodičům. Z toho vyplývá, že kvalitní vyhodnocení situace dítěte a IPOD napomůže nastavení správného směru práce s rodinami.

Protože jsem odpůrce pojetí, že OSPOD vykonává sociální práci, považuji novelu za krok směrem ke zlepšení (a z určitého pohledu i zjednodušení) systému pomoci dětem, kdy plnohodnotné doprovázení v náhradních rodinách budou vykonávat pověřené nestátní subjekty a OSPOD bude postup manažovat a zacílí víc na sociálně-právní poradenství.

2 SPOD a případové konference

Zaměření panelové diskuse: představení způsobů zajištění případových konferencí na OSPOD, shrnutí způsobů zajišťování – prostřednictvím externích dodavatelů, prostřednictvím vlastních pracovníků OSPOD nebo přímo jednotlivými pracovníky, kteří pracují s ohroženými rodinami.

Cílem je zjištění úskalí při realizaci případových konferencí dle způsobu zajišťování, dále motivace dalších subjektů na jednání případové konference, zejména ze strany ošetřujících lékařů, pedagogických pracovníků, ale i rodičů. Odpovědi na otázky:

1. Kdy realizovat případovou konferenci?
2. Za jakých okolností zvát nezletilé na případovou konferenci?
3. Je limit pro neúčast dětí na PK? Je možné realizovat PK bez účasti rodičů? Pokud ano, za jakých okolností?

2.1 Případové konference – pomoc nebo komplikace?

- **Organizace:** Občanské sdružení Rozum a Cit
- **Autor:** Mgr. Lucie Salačová
- **Pracovní pozice:** Metodička, odborná garantka, facilitátorka případových konferencí, lektorka

ABSTRAKT

Tento příspěvek se zabývá tématem případových konferencí jako jednou z možných metod sociální práce v oblasti péče o ohrožené děti a jejich rodiny, metodou, která by se díky novele zákona o sociálně právní ochraně dětí měla stát metodou běžně používanou na všech pracovištích OSPOD. Občanské sdružení Rozum a Cit se snaží případové konference zavádět do praxe již od roku 2009, za tu dobu jsme organizovali nebo vedli více než 90 případových konferencí, převážně ve Středočeském kraji a v Praze. V roce 2012 jsme se podíleli spolu s MPSV na vytvoření Metodické příručky případových konferencí pro všechna pracoviště OSPOD v celé České republice. Zároveň se snažíme vzdělávat odborníky i klienty, pořádáme přednášky, semináře, výcviky a supervize, vydáváme odborné publikace. Vzhledem k tomu, že existují různé přístupy k případovým konferencím, je obsahem tohoto příspěvku také stručná informace o našem pojetí případových konferencí jako konceptu, ze kterého při práci facilitátorů či organizátorů případových konferencí vycházíme. Hlavní část příspěvku však tvoří možné otázky, které se mohou objevovat v souvislosti se zaváděním případových konferencí do praxe. Tyto otázky mohou pomoci při otevírání diskuse nad tématem případových konferencí a mohou také, jak doufám, otevřít dveře ke zvědavému a kriticky uvažujícímu čtenáři či posluchači. Diskuze nad tématem případových konferencí pak může být jedním ze způsobů jak pomoci při zavádění případových konferencí do praxe, a to jako metody běžné, bezpečné a přínosné pro všechny zúčastněné strany.

Případová konference – pomoc nebo komplikace?

V pojetí Občanského sdružení Rozum a Cit chápeme případovou konferenci zejména jako nástroj vytváření podpůrné sítě, která dítě v ohrožení s jistotou zachytí a opět je navrátí do bezpečí. Díky případové konferenci máme možnost prověřit si, zda je tato síť dostatečně pevná, pružná a zároveň prodyšná.

V rámci případové konferenci pracují současně klient (zákonní zástupci dítěte či jiní pečovatelé, dítě – pokud je to možné) i odborníci a společně vytvářejí individuální plán pomoci dítěti. Základem individuálního plánování pomocí případových konferencí je multidisciplinární přístup.

Nejedná se tedy o setkání odborníků za zavřenými dveřmi, ale o partnerský dialog vedený facilitátorem vzdělaným v této metodě. Díky tomu se metoda případových konferencí stává skutečnou pomocí, přínosnou nejen klientovi, ale i samotnému sociálnímu pracovníkovi a dalším zúčastněným osobám. Jsme přesvědčeni, že klient má mít na případové konferenci rovnoprávné postavení vzhledem ke všem ostatním účastníkům (ve smyslu možnosti vyjádřit svůj názor, mít dostatek prostoru, cítit se bezpečně, být na setkání už od samého začátku). Sociální pracovníci

OSPOD svou účastí na případové konferenci přináší důležitý rámec celé práce, především svou znalostí klienta, a také přehledem o zákonných možnostech řešení jeho složité situace.

Přestože novela zákona o sociálně právní ochraně dítěte ukládá pracovníkům OSPOD metodu případových konferencí používat, v naší praxi se setkáváme s obavami a nedůvěrou sociálních pracovníků. Zdrojem takových obav může být například nedostatek vyškolených pracovníků, nemožnost vidět dobře odvedenou práci facilitátora v praxi, obava z nedostatku finančních zdrojů, nejistota pramenící z nevhodného načasování případové konference, zahlcenost sociálních pracovníků atd. Díky tomu se pak může stát, že je případová konference využívána formálně či neefektivně, možná i pouze jako nástroj kontroly nad klientem a jeho rodinou.

Mezi důležité otázky, se kterými jsem se setkala během své praxe facilitátorky případových konferencí, lektorky v oblasti vzdělávání v této metodě a účastnice supervizí facilitátorů případových konferencí patří:

- V jakých případech je vhodné případovou konferenci svolat?
- Existuje více druhů případových konferencí?
- Kdo a jak připraví jednotlivé účastníky případové konference?
- Jakým způsobem získat k účasti a spolupráci i další zainteresované odborníky?
- Jak získat vyškoleného facilitátora?
- Je to výhoda nebo nevýhoda, pokud je facilitátor interním zaměstnancem pracoviště OSPOD?
- Musí být facilitátor nestranný nebo má předem získat informace o klientovi a jeho životním příběhu?
- Je možné uspořádat případovou konferenci i bez účasti klienta?
- Je vhodné, aby na případové konferenci bylo účastno dítě, o kterém se jedná, případně od jakého věku dítěte?
- Kdo může být podpůrnou osobou klienta?
- Je možné některé osoby z případové konference „vykázat“?
- Jak poznáme, že byla případová konference úspěšná nebo neúspěšná?
- Jak prokáže pracoviště OSPOD při možné kontrole, že právě v tom kterém případě byla nebo nebyla případová konference nutná?

Myslím si, že diskuze nad těmito možnými, leckdy i spornými tématy, pomůže v dalším rozvoji metody případových konferencí tak, aby se případové konference nestaly komplikací pro pracovníky a jejich klienty, ale naopak pomohly při vytváření „záchranné sítě“ pro ohrožené děti a zplnomocňovaly a aktivovaly rodiny dětí k vlastnímu úspěšnému řešení obtížné životní situace.

Důležitými účastníky v diskuzi jsou nejen přizvaní odborníci, lidé, kteří s metodou případových konferencí již pracují, ale i ti, kdo se na tuto práci teprve připravují, případně i ti, kdo se dosud s touto metodou nesetkali a díky tomu mohou do diskuze přinášet neotřelé nápady, podněty a nové úhly pohledu.

2.2 Jedna velikost pro všechny? Modifikace procesu případových konferencí v kontextu zákona 359/1999 Sb.

- **Organizace:** Mediační Centrum Olomouc, Fond ohrožených dětí – pobočka Olomouc
- **Autor:** Mgr. Robin Brzobohatý
- **Pracovní pozice:** Rodinný mediátor, sociální pracovník

ABSTRAKT

Tento příspěvek se zabývá nároky, které kladou konkrétní situace živých klientů na úpravu procesu facilitace případové konference. Praxe ukazuje, že jednotlivé případy vykazují potřebu řešit zcela jiné kategorie obtíží a nelze tedy očekávat, že se všechny individuální situace a komplikované problémy dokážou podřadit pod jediný uniformní přístup vedení. Příspěvek nabízí náčrt tří různých struktur vedení PK, které se liší co do účelu a vhodnosti jejich využití v konkrétních situacích. Cílem je rozvinout kritickou diskusi o potřebě a možnostech přípravy facilitátorů PK, kteří budou schopni nabízet individualizovaný proces pro jednotlivé případy, namísto současného uniformního přístupu k diametrálně odlišným problémům řešeným v rámci SPOD.

S novelou zákona o 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí se začíná intenzivně a masivně využívat jeden z klíčových a doporučovaných nástrojů moderní sociálně-právní ochrany dětí – případové konference (PK). Zejména § 10 odst. 3e ukládá obcím v samostatné působnosti pořádat případové konference. Metodické doporučení MPSV charakterizuje případovou konferenci jako „odbornou diskusi zainteresovaných subjektů nad konkrétním případem ohroženého dítěte nebo jeho rodiny; účelem je rychlé a úplné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení. Setkání se uskuteční určení odborníci za účelem řešení konkrétního problému, uskutečňuje se za/bez účasti dítěte a jeho rodiny nebo osob odpovědných za výchovu dítěte.“⁵ Takto definovaný cíl předpokládá i jasný postup, resp. strukturu případové konference:

1. Úvod a přivítání
2. Představení účastníků
3. Stanovení cíle setkání
4. Představení klienta a jeho situace
5. Mapování současné situace a aktuálních potřeb dítěte
6. Prezentace návrhů řešení
7. Tvorba a finalizace konkrétního plánu
8. Určení kontaktní osoby a termínu dalšího setkání
9. Zhodnocení setkání

⁵ Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Methodika_pripadove_konference.pdf, ze dne 17.9. 2011 .

Na první pohled struktury nelze nic vytknout. Při druhém, třetím, a všech dalších pohledech, a to zejména při pohledech z praxe vedení případových konferencí, se však tato struktura začne jevit nejenom jako teoretická, ale dokonce jako ne zcela, resp. ne optimálně fungující v konkrétních případech – přinejmenším od kroku 5 dále.

Případové konference tak začínají trpět stejným neduhem, jakým trpí např. rodinné mediace, kde převládá jeden mediační styl, založený na shromáždění intervenčních nástrojů, které jsou aplikovány podle poměrně pevné a rigidní struktury, do níž se musí klienti a jejich situace jednoduše vejít. Jinými slovy, předpokládá se, že jeden uniformní postup, jedna velikost, prostě musí sednout všem. Když si půjdeme koupit svetr, bude nám iracionalita takového předpokladu naprosto jasná a bude-li nás prodavač přesvědčovat, že přesně tak je to v pořádku a jinak to nejde, nejspíš okamžitě odejdeme a do takového obchodu se již nikdy nevrátíme. Mluvíme-li ale o mnohem dramatičtější situaci, která je implicitně předpokládána při organizování PK, najednou nám není vůbec hloupé nabízet klientům i kolegům přesně takové vysvětlení – máme jeden postup a ten funguje u všech!

Posledních několik měsíců jsem měl možnost vést řadu případových konferencí SPOD, při nichž jsem si uvědomoval, že se nejedná ani typově o stejné problémy, nejedná se o hledání ani typově stejných rozhodnutí a bylo by tedy vhodnější mít odlišné procesy (je značný rozdíl v tom, co je účelem setkání tam, kde se hledá východisko ze situace rozvedených manželů, kteří mají spor o děti, a tam, kde se rozhoduje o odebrání dítěte z rodiny).

Pojďme vyjít z předpokladu, že základním úkolem každého, kdo vystupuje v roli „manažera“ procesu, je nabídnout takovou strukturu, která umožní efektivní interakci skupiny. Jako druhý předpoklad přijmeme tvrzení, že existují tři základní množiny situací-procesů, které se mohou v případových konferencích objevit, a které budou mít vliv na podobu a strukturu PK.

- 1) Plánovací procesy
- 2) Procesy řešení problémů
- 3) Procesy obnovy/budování vztahů

Každá z množin v sobě může obsahovat řadu subkategorií – konkrétních projevů situací, na které se sociálně-právní ochrana dětí zaměřuje. Rozsah tohoto příspěvku nedovoluje se problematikou zabývat podrobně, omezím se tedy pouze na charakteristiku tří procesů (jeden za každou základní skupinu) a s nimi souvisejících úprav procesu PK.

2.3 Případové konference? Vlastně nic nového...

- **Organizace:** Magistrát města Olomouc
- **Autor:** Mgr. Lucia Musilová
- **Pracovní pozice:** Sociální pracovník

ABSTRAKT

Příspěvek se zabývá tématem pořádání případových konferencí v oblasti SPOD po účinnosti Novely zákona č.359/1999 Sb. Součástí je konkrétní kasuistika včetně podrobnějšího popisu přípravy, konání a závěrů případové konference, pořádané na Oddělení péče o rodinu a dítě Magistrátu města Olomouce. Záměrem bylo přiblížit jednu z alternativ, jak případovou konferenci uchopit. Přínosem by mohl být zprostředkovaný poznatek, že čas věnovaný přípravě a samotné konferenci je v indikovaných případech bezesporu dobře zúročěn.

Myšlenka případových konferencí z mého pohledu není vlastně nic nového. V roce 1993 jsem nastoupila na OPD v Olomouci, tehdy pod vedením PhDr. Kóttnerové. Od počátku běžnou součástí mé práce byla a jsou i společná jednání za účasti rodičů, dětí, pedagogů, lékařů, psychologů, pracovníků dětských domovů, prarodičů. Lze tedy konstatovat, že případové konference (jak jsou tato společná jednání nyní nazývána) jsou historicky součástí práce sociálních pracovníků nejen na OSPOD. Novela zákona č. 359/1999 Sb., tato setkání uzákoňuje, dává jim určitý rámec a pravidla a také je sociálním pracovníkům ukládá jako jednu z mnoha povinností. Na OPD Magistrátu města Olomouce se případové konference snažíme pořádat co nejčastěji, zejména při řešení složitých případů a v situacích, kdy se na práci s rodinou mimo OPD podílí i jiné organizace. Novou formu se učíme a již nyní můžeme říci, že každá proběhnuvší případová konference byla v dané věci přínosem.

Osobně jsem v letošním roce uspořádala případovou konferenci např. při řešení situace nyní devítiletého Tomáška, kterému se v posledních letech intenzivně věnuji. Rodinu máme v evidenci od roku 1994, kdy byl otec ve výkonu trestu a matka pečovala o novorozeného Davida, po dvou letech senarodil Roman. Rodiče za pomoci OPD opakovaně řešili bydlení, finanční prostředky a nedostatečnou péči o děti. Otec měnil zaměstnání či nepracoval, rodiče popíjeli alkohol, docházelo ke konfliktům, které řešila policie. V létě 1998 Roman utonul na přírodním koupališti, zatímco rodiče na břehu popíjeli, rodiče byli podmíněně odsouzeni na dva a půl roku odnětí svobody. OPD s rodinou intenzivně pracovalo, byla nabídnuta psychologická pomoc, nadále řešeny nedostatky v péči o Davida a konfliktní soužití rodičů. I přes neurovnané poměry a opakované rozchody se v roce 2004 narodil Tomášek.

V roce 2007 se rodiče rozešli definitivně, oba chlapci byli soudem svěřeni do péče otce, nad jejich výchovou byl stanoven soudní dohled. Matka o děti nejevila zájem, výživné nehradila, žila na ulici, popíjela alkohol a užívala drogy. Otec péči o chlapce zajišťoval za pomoci babičky, OPD a FOD, děti docházely do P-centra a v rodině pracovala i Charita a organizace Člověk v tísni. S Davidem byly řešeny výchovné problémy, odmítal navštěvovat školu, byl agresivní, nerespektoval autority, toulal se, doma bral věci. Pohovory s kurátorem pro mládež byly bez výsledku, později již vážla i spolupráce

otce se školou. Přetrvávaly závažnější nedostatky i v péči o Tomáše, které byly s otcem opakovaně řešeny. Otec nedocházel včas na preventivní lékařské prohlídky, nezl. nepravidelně navštěvoval mateřskou školu, nebyly hrazeny obědy, stravu dostával od personálu školky. Otec se vyhýbal spolupráci s OPD, neumožňoval šetření v domácnosti, Tomáše i přes opakované upozornění nezapsal do 1. třídy, nenavštívil Pedagogicko-psychologickou poradnu, nevyřídil odklad školní docházky, nedocházel na logopedii ani k očnímu lékaři a zubaři. Od roku 2009 žije otec ve společné domácnosti s o patnáct let mladší přítelkyní, která je simplexní, trpí silnou epilepsií s několika záchvaty denně, soužití je konfliktní, zasahuje policie, její vztah k Tomáškovu je ambivalentní až negativní. V roce 2010 byla nad výchovou Davida v jeho 16-ti letech nařízena ústavní výchova, v roce 2011 OPD podává k soudu podnět na ústavní výchovu i u Tomáše, neboť soudní dohled i přes veškerou snahu nejen OPD neplní svůj účel.

V létě 2011 byl otec náhle hospitalizován, partnerka otce nebyla schopna péči o nezl. samostatně zajistit. OPD se podařilo zkontaktovat matku, která se zavázala přechodně pečovat o Tomáška v domácnosti otce společně s jeho přítelkyní. Při šetření následujícího dne nebyla nalezena matka ani Tomášek, po konfliktu mezi ženami odvezla matka chlapce do dřevěné boudy v zahrádkářské kolonii na okraji města. Při návštěvě shledána velmi špatná hygiena, Tomášek neměl kde spát, byl hladový, špinavý, nedostatečně oblečený, matka nereálně posuzovala své podmínky a možnosti, i ona byla zanedbaná, jevila známky požití alkoholu. Otec byl navštíven sociálními pracovníky v nemocnici, Tomášek byl na základě žádosti otce umístěn v zařízení pro okamžitou pomoc FOD Klokánek. Chlapec byl při přijetí sociálně zanedbaný, měl obavu z bití, na sobě několik modřin, špatně živěný, agresivní, postupně se zklidnil, zvykl si, o rodině nemluvil, stýskalo se mu pouze po pejskovi. Brzy přibral, začal navštěvovat MŠ, absolvoval psychologická vyšetření, byl dodatečně zapsán do 1. třídy speciální školy, byl doočkován, začal nosit brýle, docházet na logopedii, k zubaři a na alergologii. Učil se dodržovat osobní hygienu, sebeobsahu, poznávat barvy, držet tužku, používat plastelínu, hrát si, zavazovat boty.

Následně otec přišel o bydlení a podmínky pro pobyt Tomáška, s OPD nespolupracoval, nepodařilo se najít ani jiné rodinné příslušníky, kteří by byli schopni převzít nezl. do péče. Měsíc nikdo z rodiny Tomáška nenavštívil, nezavola mu, o chlapce zájem neprojevil. Až po osobním jednání na OPD, kam se na poněkolkáté dostavil, požádal otec o návštěvu syna, když v mezidobí si s přítelkyní zajistili malou garsoniéru. Tomášek reagoval tak, že chce zůstat v Klokánku, tatínka navštívit nechce, protože ho moc zlobil, měl opět obavu z bití. Po značném úsilí psycholožky Klokánku a poté, co otec přislíbil Tomáškovu, že ho nebude bít, souhlasil s krátkým pobytem u otce, který poprvé proběhl po šesti týdnech od přijetí, vracel se však rád do Klokánku. Soužití otce s přítelkyní v malém bytě bylo nadále konfliktní, neměli vhodné podmínky pro dlouhodobý pobyt Tomáška a otec o převzetí nezl. skutečný zájem nejevil. V únoru 2012 se narodila ze vztahu Hanička, otec zajistil třípokoje byt a v březnu 2013 se narodila Janička. Partnerka otce péči o holčičky samostatně nezvládala, otec byl na rodičovské dovolené. Tomášek pobýval nadále v Klokánku, chodil do druhé třídy, ve škole byl šikovný, řadu handicapů při přijetí dohnal, rád četl knížky, hrál na počítači. Docházel dále na logopedii, nosil brýle s okluzorem, bral léky na alergie. Otec si Tomáška brával každý víkend a každé školní prázdniny, Tomášek měl u otce i vlastní pokoj, k otci si vytvořil velmi pěkný a silný vztah, nepřipadala v úvahu náhradní rodina, velmi pěkně mluvil o Haničce. Po celou dobu do domácnosti docházela pracovnice FOD a sociální pracovnice OPD, Tomášek byl navštěvován

v Klokánku, proběhly desítky telefonátů mezi psychologkou, sociální pracovnící Klokánku, FOD a OPD, navzájem jsme se často informovaly a hledaly nejlepší řešení pro Tomáška, intenzivně se pracovalo také rodinou otce. V dubnu 2013 bylo zřejmé, že situace dozrála k tomu, aby otec převzal Tomáška do trvalé péče. S ohledem na situaci v domácnosti otce, kde byly dvě malinké děti a družka vyžadující také péči otce, byl zvolen pozvolný, postupný přechod k otci nejprve na základě dlouhodobých povolenek k pobytu.

V červnu 2013 jsme tedy na našem oddělení upořádali případovou konferenci. Prvním poměrně nelehkým úkolem bylo zvolit termín tak, aby se pokud možno všechny zainteresované strany mohly zúčastnit. Na případovou konferenci byli pozváni oba rodiče (matku se podařilo kontaktovat na Charitě), družka otce (neboť se bude značnou měrou podílet na péči o Tomáše), terénní sociální pracovnice FOD (která do rodiny několik let dochází), sociální pracovnice z Klokánku a psychologka z Klokánku (které obě s chlapcem po celou dobu pracují) a já jako sociální pracovnice OPD vedoucí rodinu. Dětská lékařka přizvána nebyla, neboť Tomáš bude tuto v péči otce měnit, ze stejného důvodu ani třídní učitelka. Setkání proběhlo v kanceláři OPD, další sociální pracovnice OPD se ujala role zapisovatelky, já jsem vedla jednání. Matka, družka otce a psychologka se nedostavily. Otec podepsal souhlas s projednáváním nezl. Tomáše na případové konferenci, ostatní zúčastnění včetně zapisovatelky pak potvrdili svou mlčenlivost ve vztahu k projednáváním záležitostem.

Účastníkům byla v pozvánce rozeslána osnova jednání konference, tato byla v přípravě podrobně rozepsána a použita jako základ k zápisu. Zapisovatelka pak jednotlivé body doplňovala návrhy a názory všech zúčastněných. Aktuální situace byla nejprve shrnuta a bylo jednáno o již předjednaném způsobu přechodu Tomáška do péče otce.

- Tomášek do konce školního roku 2012/13 bude pobývat v Klokánku, k otci bude jezdit pouze na volné dny.
- Od 1. 7. 2013 bude na základě dlouhodobé povolenky pobývat u otce s tím, že se zúčastní prázdninového týdenního pobytu s Klokánkem, když tuto možnost u otce nemá.
- Od září 2013 nastoupí Tomáš do 3. třídy speciální školy v bydlišti otce, tuto již otec zajistil za pomoci sociální pracovnice Klokánku, syna bude denně vodit a vyzvedávat otec.
- Tomáš bude docházet do doučování a školní družiny, zde bude mít možnost kroužků, další kroužky budou dohodnuty u P-centra po začátku školního roku, v tomto otci vypomůže sociální pracovnice FOD.
- Otec má již předjednanu dětskou lékařku, očního lékaře navštěvovat nezl. nadále, otec zajistí zubaře a alergologa, Klokánek otci při předání nezl. dodá potřebné lékařské zprávy. Dále byla dohodnuta další logopedická péče a péče psychologa v bydlišti otce.
- Vzhledem ke komplikované situaci v rodině, kdy i otec má obavu ze selhání a Tomášek by těžce nesl pobyt v jiném zařízení než Klokánek, bylo dohodnuto, že pokud bude péče otce dobrá, podá návrh na zrušení péče ZVZP až po jednom pololetí školní docházky.

Do rodiny bude nadále docházet FOD a OPD, otec bude kontaktní jak v domácnosti

(řádně označený zvonek a schránku), tak na telefonu. S otcem byla probrána i současná rodinná situace, vztah družky k nezl, vztahy v širší rodině. **Uvedené dohodnuté body byly zapracovány do IPODU s tím, že byly konkrétně termínovány a také bylo uvedeno, kdo společně s otcem úkol bude realizovat. Bylo dohodnuto, že kontaktní osobou bude nadále sociální pracovnice OPD, která bude prověřovat dodržování IPODU. Byly dohodnuty termíny průběžného zhodnocení po**

čtvrtletích s tím, že v průběhu měsíce září otec doloží nástup Tomáše do školy a registrace u všech lékařů a odborníků včetně termínů vyšetření. Možnost konání další případové konference jsme ponechali otevřenu dle vyvstanuvší potřeby. **Výsledkem byl tedy aktuální IPOD, který otec podepsal a obdržel.** Přípravě na konferenci jsem věnovala asi 12 hodin, celá konference trvala asi 80 minut a lze říci, že z pohledu OPD byla bezesporu přínosem. Ačkoli se zúčastnění dříve kontaktovali běžně telefonicky, poznali se někteří až při tomto jednání osobně. V průběhu jednání vyplynuly body k řešení, které nás dříve nenapadly např. problém s umístěním Tomáška do školní družiny, když rodič nepracuje. Otec si uvědomil závažnost situace, když jednání probíhalo takto oficiálně a sám funguje ve vztahu k synovi nadále velmi dobře. V neposlední řadě odpadla dřívější otcova tvrzení a odvolávání se že ta nebo ona říkala, neboť pochopil, že táhneme za jeden provaz a vzájemně se informujeme.

Tomášek je nyní spokojený, otec se stará dobře, v září 2013 proběhlo zhodnocení na OPD a otec doložil všechny potřebné doklady, lze ho jen pochválit. Aktuálně se rozešel s družkou, žije nyní s Tomáškem sám, děvčátka jsou prozatím střídavě u otce a matky po jednom týdnu s prognózou nejasnou, hledáme řešení, neboť ani jeden z rodičů plnou péči o děti sám nezvládne. Otec se velmi snaží, aby na situaci Tomášek doplácel co nejméně.

Zrealizovaná případová konference byla zcela jistě přínosem, pro mne osobně bylo vedení konference a současně role sociální pracovnice náročnější. Vedení konference facilitátorem považuji za vhodnější, mám však za to, že by měl být „z oboru“.

2.4 Případová konference

- **Organizace:** MěÚ Šumperk, odbor soc. věcí, oddělení sociálně právní ochrany dětí
- **Autor:** Bc. Jaromíra Kupková
- **Pracovní pozice:** sociální pracovnice náhradní rodinné péče

ABSTRAKT

Ve svém příspěvku bych Vás chtěla seznámit s tím, jak jsme k případovým konferencím přistoupili na oddělení sociálně právní ochrany v Šumperku. Samozřejmě všichni víme, že na straně jedné nám zákona o sociálně právní ochraně ukládá povinnost pořádat případové konference a na straně druhé je případová konference také jedním z nástrojů sociální práce, který nám pomáhá řešit složité situace ohrožených dětí. Obsahem mého příspěvku bude kazuistika včetně zápisu z případové konference. Cílem mého příspěvku je ukázat jak k případovým konferencím přistupujeme v praxi

S případovou konferencí jsme u nás měli zkušenost již před přijetím novely zákona o sociálně právní ochraně, kdy jsme ve velmi sporných případech svolali případovou konferenci. Od ledna 2013 jsme se v rámci oddělení, po přijetí novely zákona o SPO, dohodli, že případové konference budeme řešit a v současné době i řešíme v rámci komise sociálně právní ochrany. Neboť komise je sestavena z řad odborníků – psycholog, pediatr, pedopsychiatr, ..., kteří mohou přispět k řešení případů ze svého pohledu praxe. Samozřejmě svoláváme případové konference i mimo komisi SPO.

Jak jsem již uvedla, případová konference je nástrojem soc. práce, během konference dojde k výměně informací, zhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, hledají se optimální řešení a společně se plánuje další postup, který povede k naplňování potřeb dítěte.

Obsahem mého příspěvku je kazuistika nezl. Áji a její nezl. matky. Kdy jsme řešení hledali v rámci případové konference. Na příspěvku se snažím ukázat, jak k případovým konferencím přistupujeme.

- 1) vypracování kazuistiky
- 2) pozvánky, jejichž součástí je přiložená kazuistika, aby se všichni účastníci měli možnost seznámit s případem
- 3) samotná případová konference
 - prezenční listina
 - poučení o mlčenlivosti
 - úvod, seznámení s případem, stanovení cíle, návrhy řešení, sestavení IPOD
- 4) vyhotovení zápisu, rozeslání účastníkům

Samozřejmě nevím, zda je náš postup správný, doufám, že na odpolední diskuzi k tématu se dovím jiné možné postupy.

Z našeho pohledu vidíme v případových konferencích pomoc při řešení sporných případů (výchovná opatření, svěření dítě do péče jiné osoby), u rodičovských sporů o dítě raději volíme mediaci.

Jediné co nám chybí je čas, pořádání případových konferencí je velmi časově náročné, najít společný termín pro všechny účastníky je občas téměř nemožné, i když odborníci, které máme v regionu dostupné, se nám snaží vyhovět.

příloha: prezenční listina

poučení o mlčenlivosti

kazuistika Áji

zápis z případové konference s individuálním plánem

2.5 Zkušenosti s případovými konferencemi na OSPOD Hranice

- **Organizace:** Městský úřad Hranice
- **Autor:** Mgr. Alena Večeřová
- **Pracovní pozice:** Sociální pracovnice

ABSTRAKT

Příspěvek se zabývá dosavadními osobními zkušenostmi sociálních pracovníků s případovými konferencemi na OSPOD MěÚ Hranice za uplynulé období roku 2013. Téma případových konferencí na OSPOD není zcela nové, ale novelou zákona o SPOD se dostalo v určitých případech do obligatorní roviny a je tedy potřeba věnovat mu náležitou pozornost a předávat si zkušenosti s případovými konferencemi v praxi. Představuji zde stručný přehled zorganizovaných případových konferencí na OSPOD MěÚ Hranice s vyjádřením se k hledisku přínosu případových konferencí v konkrétních případech. Cílem příspěvku je přispět i našim pohledem z praxe k dosavadním osobním zkušenostem ostatních kolegů s případovými konferencemi, když očekáváme, že příspěvek může všem přinést jisté porovnání svých zkušeností či reflexi.

V souladu s novelou zákona 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí i naše oddělení se snaží vypořádávat postupně s uloženými novými povinnostmi v tomto zákoně. Zákonem vhození do vody nových paragrafů se za pomoci vlastní kreativity, za pomoci poskytnutých školení a doporučení nadřízených orgánů snažíme naplňovat zákon v zájmu nezletilého dítěte. Ano, snažíme se, však naše zkušenosti prozatím nejsou s případovými konferencemi příliš bohaté, ale s těmi, co máme, se chceme podělit.

Budu-li hovořit o zkušenostech sedmi sociálních pracovníků OSPOD Hranice s případovými konferencemi, pak musím uvést, že jsme v tomto roce dosud zrealizovali na naší půdě čtyři PK, z toho dvě facilitované externím facilitátorem a dvě kolegyní z OSPOD. V jednom případě jsme se zúčastnili PK svolané v dětském domově ředitelkou domova. V blízkém čase organizuje svolání dalších dvou PK náš kurátor pro mládež, kde hodlá PK využít jako možnost hledání nových řešení, když s nezletilými a jejich rodinami pracuje dlouhodobě a výchovné problémy mladistvých nepřestávají. Plánuje, že PK bude facilitovat kolegyně z oddělení.

K již proběhlým PK mohu uvést následující zkušenosti.

Kolegyně svolala PK v případě navrácení dvou dětí z ústavní výchovy zpět do péče matky. Matka byla motivovaná, řádně s OSPOD a dětským domovem spolupracovala na navrácení dětí do rodiny. Tato konference byla úplně první na oddělení, moderovala ji kolegyně z OSPOD a přestože byla PK tzv. zkušební - premiérová, dle názoru kolegyně se povedla a individuální plán, který byl na PK vytvořen se i následně plní. Hlavní přínos této PK je spatřován v tom, že na jednom místě se sešly všechny zainteresované složky do případu, tedy škola, dětský domov, OSPOD, ÚP, SAS, rodiče, přítel matky a všichni zde slyšeli názor každého a matka zde měla možnost se setkat s osobami, se kterými následně již spolupracovala sama. Dobrý pocit kolegyně zmiňuje z projeveného zájmu zúčastněných při řešení

případu, o čemž svědčilo i to, že po ukončení PK v místnosti většina zúčastněných zůstala a konzultovala další své dotazy. Při této PK se nám osvědčilo jako přínosné pozvání na PK pracovnice z úřadu práce, které pak projevovaly větší snahu při řešení finanční situace matky a dětí. S ohledem na pracovní podmínky a vytíženost dávkových pracovníků úřadu práce se setkáváme i s jiným přístupem.

Druhá PK byla svolána v případě tří dětí, u kterých OSPOD navrhoval u OS ústavní výchovu z důvodu nedostatečné péče méně podnětných rodičů. Cílem zde bylo vytvoření podmínek pro řádné plnění školních povinností dětí, navození řádné spolupráce rodičů, zajištění zdravotní péče dětí, dodržování osobní hygieny dětí a oblečení. Pozvání byli zástupci školy SAS, rodiče, facilitovala kolegyně. Jako dobrou zkušenost v daném případě kolegyně označila skutečnost, že zde otevřeně za účasti rodičů všichni pozvaní mohli vyjádřit problémy, které vnímají v rodině a rodiče se k nim také mohli vyjádřit. Další přínos PK v tomto případě kolegyně vnímala skutečnost, že rodiče mohli na PK při své osobní účasti cítit podporu zainteresovaných složek řešit problémy v rodině. Na PK byl vytvořen společně IP, na kterém rodiče však nespolupracují a nedochází ani po PK k pozitivním změnám v rodině.

Třetí PK svolal náš OSPOD u vysokoškolských rodičů, kdy rodiče dlouhodobě nemohou najít pravidla styku otce s dětmi, jak uvádí kolegyně, nemohou se domluvit vlastně na ničem. Cílem PK bylo stanovit pravidla předávání dvou dětí ke styku s otcem, příprava dětí na pobyt u otce, předávání informací mezi rodiči ohledně dětí. Pozvání byli zástupci SAS, FOD, rodinné poradny, pediatr, psycholog pracující s matkou, rodiče a otec matky. Toto náročné jednání facilitoval sjednaný externí facilitátor. Přínosem PK bylo prozatímní zklidnění situace mezi rodiči při předávání dětí, které se podařilo prostřednictvím stanovených pravidel na PK, na kterých se spolu účastnili i samotní rodiče společně s odborníky.

Čtvrtou PK svolal OSPOD u dvou dětí, u nichž bylo vedeno řízení o nařízení ústavní výchovy. Rodiče jsou velmi zadluženi, jejich vzájemný vztah se rozpadá a matka ve snaze udržet si manžela upřednostňuje pomoc manželovi vydělávat peníze před potřebami dětí. Děti nechodí řádně do školy, mají neomluvenou absenci, matka se školou nespolupracuje, děti nemají v pořádku pomůcky do školy a nebývají připraveni na vyučování. Také schází spolupráce se zdravotníky. Cílem bylo přimět rodiče ke spolupráci se zainteresovanými složkami, které rodině nabízejí pomoc, včetně spolupráce s OSPOD, když za těchto okolností by bylo možné děti ponechat v rodině a nad jejich výchovou stanovit dohled. Tuto spolupráci mařil zejména otec svým nepřátelským vztahem ke všem úřadům a matka manželovi velmi podléhala. Pozvání byli zástupci dvou škol, rodiče, SAS, OSPOD dle místní příslušnosti, který vede spis Om. Facilitoval externí facilitátor. Zde se projevilo „kouzlo případových konferencí“ ještě před jejím zahájením, když matka se dostavila na PK záměrně sama, otci o PK neřekla a pozvánku nepředala, na tomto setkání se rozhodla do budoucna svůj čas věnovat dětem nikoliv práci v lese za účelem navýšení finančních prostředků do rodiny a rozhodla se s otcem dětí rozvést. Co nešlo navodit po dlouhý čas řešení s rodiči na OSPOD, stalo se součástí individuálního plánu na PK. Matka přijala spolupráci s OSPOD, SAS, zavázala se k plnění povinností k dětem ve škole, u zdravotníků. Děti byly ponechány v rodině a je vykonáván soudní dohled, matka plní závazky dohodnuté na PK.

Pokud se týká spolupráce na svolání PK s ostatními subjekty, pak dosud svou účast nikdo neodmítl. Všichni u těchto případů projevovali zájem na řešení situace rodiny, věnovali tomu svůj volný čas a

vzhledem k tomu že se u nás svolávali PK většinou v odpoledních hodinách, setrvali účastníci i do podvečerních hodin. (Od 14.30 hod do 17.30 hod). U teprve připravované PK kurátorem pro mládež máme informaci, že se PK neúčastní pozvaná dětská psychiatrická.

Za největší přínos PK vnímáme osobní zainteresovanost na řešení případu všech zúčastněných, která dává rodičům zkušenost vlastních prožitků, na základě kterých se pak mohou sami rozhodnout, zda a v jaké formě nabízenou pomoc přijmou nebo ji odmítnou. Využívání PK na našem OSPOD vnímáme jako přínosný nástroj sociální práce, který však má-li být efektivní, měl by být volen jako alternativa možného dalšího řešení v rodině, vždy individuálně ve vztahu ke konkrétní rodině, nikoliv jako nástroj obligatorní v předepsaných situacích.

2.6 Případové konference v kraji Vysočina

- **Organizace:** TREMEDIAS, o.s.
- **Autor:** Mgr. Alena Dzurňáková
- **Pracovní pozice:** facilitátor, mediátor, lektor

ABSTRAKT

Příspěvek představuje projekt o.s. TREMEDIAS – „Případové konference v kraji Vysočina“, který je realizován za finanční podpory MPSV a Kraje Vysočina. Projekt reaguje na zavedení nového nástroje na pomoc ohroženým rodinám – případových konferencí. Obsahem je zprostředkování naší zkušenosti se zaváděním případových konferencí při práci SPOD, modelu spolupráce s OSPODy v kraji Vysočina, včetně zhodnocení projektu za dobu jeho realizace (leden – září 2013). Naším cílem je sdílet společné zkušenosti, přispět odborné veřejnosti poznatky z naší praxe a rozvinout diskuzi o přínosech případových konferencí při práci s ohroženými rodinami. Svůj účel tento příspěvek splní, když otevře odbornou diskuzi na téma případových konferencí a jejich možností využití při práci s ohroženými rodinami.

Projekt „Případové konference v kraji Vysočina“ reaguje na potřebu rozšíření a zkvalitnění sítě služeb navazujících na sociální služby v kraji Vysočina. Ze spolupráce s OSPOD v těchto oblastech vznikla v roce 2012 potřeba zavedení a rozvoje případových konferencí na některých pracovištích SPOD v kraji Vysočina. Z analýzy potřebnosti využití případových konferencí na Vysočině kterou realizovalo o.s. TREMEDIAS vyplynulo, že o facilitování případových konferencí projevil zájem většina oslovených OSPODů. Na základě těchto výsledků byl zpracován projekt s názvem „Případové konference v kraji Vysočina“ o finanční dotaci bylo požádáno MPSV a Kraj Vysočina. MPSV se podílí na nákladech poskytování případových konferencí 70%, ostatní finanční náklady nese Kraj Vysočina.

Projekt je možné považovat za inovativní v kontextu legislativní změny výkonu sociální práce s ohroženými dětmi, respektive ohroženými rodinami. Dle novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí (zák.č. 359/1999Sb.) je OSPOD od počátku roku 2013 povinen uspořádat případovou konferenci vždy před podáním návrhu soudu na některé opatření, kterým se zasahuje do rodičovské odpovědnosti rodičů. Kromě této povinnosti je možné případové konference využívat jako nástroj sociální práce kdykoliv je to opodstatněné a prospěšné. Případová konference je využívána především jako nástroj multidisciplinární spolupráce OSPODu při práci s rodinami.

Facilitace případových konferencí v rámci projektu poskytuje tým kvalifikovaných odborníků (facilitátorů), kteří mají zkušenosti z oblasti sociální práce. Jsou nezávislí, nestranní a profesně i emočně neangažovaní v procesu případových konferencí. Tito odborníci (facilitátoři) případovou konferenci řídí a jsou zodpovědní za to, jak bude toto setkání probíhat. Zásadním způsobem ovlivňují průběh jednání a směřují je ke konkrétnímu výsledku – individuálnímu plánu péče klienta.

Časová dostupnost této služby je realizována tak, že jednotlivým pracovištím jsou nabídnuty objednávací lhůty nejpozději do 14 dnů. Případové konference jsou poskytovány obvykle v prostorách svolavatelů tak, aby byly dostupné pro klienty, nebo i v prostorách o.s. TREMEDIAS.

Předpokladem úspěchu PK je úzká spolupráce s klíčovým pracovníkem případu, který má možnost před tím, než se rozhodne, zda je případ vhodný na PK či ne, oslovit ke spolupráci supervizora sdružení, neboť ze zkušeností vyplynulo, že sociální pracovníci OSPOD zvažují vhodnost či nevhodnost využití případové konference s nestrannou osobou, která není zatížena poměry v daném týmu, aby bylo zaručeno, že do případových konferencí budou zařazovány případy, které naplňují kritéria pro mlutidisciplinární řešení a byla tak zajištěna efektivita využití případových konferencí v opodstatněných kauzách.

Cílem případových konferencí je nastavit individuální plán klienta, nebo podklad pro rozhodování soudu.

V rámci tohoto projektu jsou nabízeny i workshopy jak pro sociální pracovníky OSPOD tak pro ostatní instituce, které se mohou případových konferencí účastnit (nestátní neziskové organizace, školy, pediatři..). Tato pracovní setkání, při kterých jsou využívány i modelové situace vychází především z našich dosavadních zkušeností a umožňují předat a doplnit nové informace o tomto nástroji o jeho výhodách a o využitelnosti v praxi.

V projektu je zapojeno 13 OSPODů z kraje Vysočina, od ledna 2013 do září 2013 (včetně) bylo uskutečněno o.s.TREMEDIAS v rámci projektu 65 případových konferencí na pracovištích SPOD a 25 supervizí.

Z počtu 65případových konferencí bylo 26 případových konferencí realizováno v souvislosti s povinností v zákoně o SPOD a výstupem byl podklad pro rozhodování soudu. V ostatních 39 případech, byly případové konference realizovány klíčovými pracovníky z důvodů lepšího náhledu na případ nebo z důvodu potřeby zapojení více subjektů do řešení případu. V rámci projektu bylo dosud uskutečněno pro OSPODy 11 workshopů.

3 Rodinná mediace

Zaměření panelové diskuse: srovnání způsobů poskytování rodinné mediace – rodinná mediace jako podpora rodiny, rodinná mediace jako sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi, rodinná mediace v kombinaci s rodinnou terapií a podporovanými setkáními (asistence u kontaktu), rodinná mediace podle zákona 202/2012 Sb. zákona o mediaci.

Cílem je poskytnout přehled o různých možnostech, podobách, výhodách a limitech poskytování rodinné mediace, diskuse o rozdílech při práci s dobrovolnými a nedobrovolnými klienty (nařízená mediace), souvislosti novely zákona 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí a zákona 202/2012 Sb. zákona o mediaci, dále reflexe zkušeností s kolizí některých možností, požadavků a očekávání, v nichž se liší poskytovatelé mediace a orgány SPOD.

Diskuse se může zaměřit především na otázky:

- Jaké jsou možnosti poskytnutí rodinné mediace a jejího financování?
- Jaká omezení přináší pro možnost nařídit rodinnou mediaci zákon o mediaci?
- Co lze očekávat jako výstup z mediace a jaké informace lze požadovat?
- Jak rozeznat rodiny, které jsou vhodné pro mediaci, terapii nebo podporovaná setkávání (asistence)?

3.1 Rodinná mediace v kontextu novely zákona 359/1999 Sb.

- **Organizace:** Mediační Centrum Olomouc- FOD
- **Autor:** PhDr. Lenka Poláková, Mgr. Robin Brzobohatý
- **Pracovní pozice:**

ABSTRAKT

Mediační Centrum Olomouc (MCOL) bylo zřízeno Fondem ohrožených dětí (FOD) v roce 2011. Rodinné mediace však byly ve FOD Olomouc poskytovány od roku 2007, v tu dobu se však jednalo pouze o jednotky případů. FOD jako občanské sdružení je financován především na základě toho, že poskytuje tzv. sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi (§ 65 zákona 106/2008 Sb. o sociálních službách). Rodinné mediace v tuto chvíli poskytujeme jako sociálně terapeutické činnosti. Druhá významná norma, která jistým způsobem rámuje poskytování mediací ve FOD je zákon 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, který byl novelizován s účinností od 1.1.2013. Tato novela přináší pro praxi MCOL a obecněji pro praxi rodinných mediací některé konkrétní dopady, stejně tak jako přináší jisté výzvy a otázky, na něž bude třeba odpovědi teprve nalézt.

Vstup klientů do mediace

Ohledně vstupu klientů do mediace stojí za zmínku zkušenost s tím, jakým způsobem se klienti do všech našich služeb dostávají - na základě doporučení nebo nařízení OSPOD nebo soudů – tedy tzv. „silových hráčů“. Při pohledu na čísla ve statistikách MCOL je zřejmé, že OSPOD od počátku představoval nejvýznamnější zdroj nových klientů a jejich počet je v jednotlivých sledovaných obdobích vysoký a lehce rostoucí. OSPOD měly již před novelou zákona 359/1999 Sb. možnost nařizovat účast klientů na mediaci, nyní se však tato možnost lehce zkomplikovala současně s přijetím zákona 202/2012 Sb. o mediaci. V novelizovaném § 13 zákona 359/1999 Sb. zákonodárce píše:

§ 13

Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může obecní úřad obce s rozšířenou působností

(...)

d) uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo uložit povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie; ustanovení § 12 odst. 1 tím není dotčeno.

Novela tedy komplikuje nařizování mediací orgánům SPOD v tom smyslu, že jim umožňuje naříditi mediaci pouze se zapsaným mediátorem. To je komplikace především ve dvou ohledech. Předně je stále ještě málo zapsaných mediátorů, kteří by mohli uspokojit požadavky orgánů SPOD. Zásadnější komplikace však je, že všichni zapsaní mediátoři pracují v tuto chvíli na komerčním principu – tedy si

klienti jejich služby musí platit, což může činit rodinnou mediaci pro některé skupiny klientů nedostupnou.

Nejedná se však o komplikaci fatální, neboť novelizovaný text § 12 zák. 359/1999 Sb. stále umožňuje motivovat účastníky k využití služeb mediátora nebo poskytovatele sociálních služeb, který není zapsaným mediátorem podle zákona 202/2012 Sb.:

§ 12

Obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, pokud rodiče

(...)

c) nevyužili možnosti odborné poradenské pomoci potřebné k překonání problémů rodiny a k odvrácení umístění dítěte do náhradní péče nebo nedbali na doporučení spolupracovat s pověřenými osobami, poskytovateli odborných poradenských služeb nebo mediátorem.

Rozdíl mezi využitím ustanovení § 12 nebo § 13 bude pravděpodobně ještě stále záviset na další normě, která s prací OSPOD souvisí, a tou je Správní řád. Ten totiž v § 6 odst. 2 říká, že správní orgán je povinen postupovat tak, aby účastníkům nevznikaly zbytečné náklady, tzn., je-li k dispozici služba bezplatná a placená, dá přednost zpravidla službě neplacené, před službou obtížněji dostupnou dá přednost službě v místě bydliště osob, (...) ledaže by zde byly důvody zvláštního zřetele hodné, proč orgán postupoval jinak (např. hledisko kvality služby). Dá se tedy očekávat, že rodinné mediace budou ze strany OSPOD i nadále zajišťovány prostřednictvím neplacených služeb mediačních center, a to i vzhledem k tomu, že jim hraje do noty i nesporná kvalita služeb, odvíjející se (oproti většině zatím zapsaných mediátorů) od mnohdy dlouholetých zkušeností s vedením mediačních procesů.

Důvěrnost mediace

Jinou obtíž související s novelou zákona 359/1999 jsou nová ustanovení v § 53 a § 59i, které souvisejí s důvěrností mediačního procesu.

§ 53

Povinnosti státních orgánů, dalších právnických a fyzických osob a pověřených osob

(1) Na výzvu orgánů sociálně-právní ochrany jsou

(...)

f) poskytovatelé sociálních služeb,

povinni sdělit bezplatně údaje potřebné podle tohoto zákona pro poskytnutí sociálně-právní ochrany (...).

Zde bude záležet čistě na dohodě, mezi OSPOD a mediačními centry, do jaké míry budou OSPOD vyžadovat informace. Dosud bylo možné odvolávat se na zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách,

který umožňoval využít nejasnost ve vzájemné síle obou norem, přičemž zákon 108/2006 Sb. vyžadoval zachovávat důvěrnost o záležitostech týkajících se klientů využívajících sociální služby. Nyní je však i v zákoně 359/1999 Sb. zakotvena povinnost poskytovatelů sociálních služeb poskytnout informace, které jsou nezbytné pro poskytnutí sociálně právní ochrany dětí. V tomto ohledu se jeví jako klíčové pochopení principů mediace (mezi nimi i princip důvěrnosti) pracovníky OSPOD. Bude záležet na jejich interpretaci toho, co bude považováno za informace nezbytné pro poskytnutí sociálně právní ochrany. Čistě teoreticky si lze představit, že pro poskytnutí sociálně právní ochrany může být důležité, jak se rodiče v průběhu mediace chovali, kdo byl aktivní a kdo naopak mařil veškeré pokusy o nalezení smíru. Takové informace jsou ovšem v rozporu s již zmiňovaným principem důvěrnosti v mediaci i s celou dosavadní praxí poskytování mediací. Při rigidním výkladu tohoto novelizovaného ustanovení by mediačním centřům, která poskytují mediace v rámci svých sociálních služeb, mohla hrozit pokuta až do výše 50 000,-Kč.

§ 59i

(1)Právnícká nebo podnikající fyzická osoba se jako zaměstnavatel, škola, školské nebo jiné obdobné zařízení, poskytovatel zdravotních služeb nebo jako pověřená osoba anebo jako poskytovatel sociálních služeb dopustí správního deliktu tím, že nesplní povinnost sdělit bezplatně údaje potřebné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany nebo pro účely rozhodování o vydání pověření podle § 53 odst. 1.

(2)Za správní delikt podle odstavce 1 se uloží pokuta do 50 000 Kč.

Na tomto místě se vyplatí zmínit, že jistou ochranu zde mají zapsaní mediátoři podle zákona 202/2012 Sb., neboť tento zákon ve svém § 9 mlčenlivost mediátorů výslovně upravuje, čímž se stává zvláštním právním předpisem, na který se vztahuje výjimka informace orgánům SPOD poskytovat.

Tabulka: Počet kauz podle způsobu vstupu do mediace

	II.2011	I.2012	II.2012	I.2013
Klient	3	5	6	2
FOD	3	5	3	2
OSPOD	18	20	16	25
Soud	2	7	7	20
Celkem	26	37	32	49

3.2 Rodinná mediace na Vysočině

- **Organizace:** TREMEDIAS, o.s.
- **Autor:** Mgr. Vladimíra Jůzová
- **Pracovní pozice:** Mediátor, facilitátor, lektor

ABSTRAKT

Příspěvek představuje projekt o.s. TREMEDIAS Rodinná mediace na Vysočině, který je realizován za finanční podpory MPSV, Kraje Vysočina a Města Třebíče. Projekt je významný nejen svou náplní, ale i tím, že rodinná mediace je OSPODy v kraji vnímána jako návazná služba na síť sociálních služeb. V kraji Vysočina není žádný jiný subjekt, kromě TREMEDIAS, který by mediaci poskytoval. Obsahem příspěvku jsou zejména výstupy projektu za období leden – září 2013 (včetně), když cílem tohoto je nejen informovat, ale i sdílet zkušenosti a alespoň drobným dílem přispět poznatky z praxe těm, které dané téma zajímá.

TREMEDIAS je občanským sdružením, jehož hlavní náplní je poskytování mediace, supervize a facilitace, spolupráce se státními i nestátními organizacemi a poskytování odborného poradenství pro rodiče a děti. Vedlejší činností sdružení je vzdělávání dospělých, pořádání kurzů a workshopů a dále grantové poradenství.

Sídlo TREMEDIAS se nachází v Třebíči a detašované pracoviště v Havlíčkově Brodě. Za dobu posledních 5 let se stal stabilním sdružením seskupujícím řadu odborníků z pomáhajících profesí, s příznivou odezvou u svých klientů nejen v kraji Vysočina. Ze strany státní správy i samosprávy je činnost sdružení chápána a podporována jako důležitá služba navazující na síť sociálních služeb. O.s. TREMEDIAS je také pověřené k výkonu sociálně-právní ochrany dětí a akreditovanou vzdělávací organizací MPSV.

V minulých letech realizovalo sdružení úspěšně několik projektů MPSV z programů na podporu rodiny. Projekt Rodinná mediace v kraji Vysočina patří též do této kategorie. Jeho hlavním cílem je poskytovat partnerům, manželům, rodičům, rodinám i širšímu příbuzenstvu mediaci v podobě přímé práce s rodinou. Součástí projektu je také zajištění souvisejících propagačních aktivit, průběžné zvyšování kvality poskytované služby a podpora vzdělávání pomáhajících profesionálů v oblasti rodinné mediace, zkvalitňování spolupráce s dalšími organizacemi působícími v oblasti rodiny. V pojetí TREMEDIAS může být mediace chápána i jako prevence negativních dopadů konfliktů v rodině a jako podpora rodin a jejich jednotlivých členů.

Projekt reaguje na potřebu rozšíření a zkvalitnění sítě služeb navazujících na sociální služby kraje Vysočina, která je opakovaně žádána jak ze strany jednotlivých OSPODů, tak se strany sociálního odboru kraje Vysočina, spolupracujících organizací, ale i samotných občanů kraje.

Klademe si za cíl zajistit místní, časovou i finanční dostupnost mediace. Místní dostupnost služby naplňujeme tím, že mediaci poskytujeme na dvou pracovištích v kraji Vysočina, vzdálených od sebe 60 km. Časovou dostupnost realizujeme tak, že v souladu s principy mediace jako rychlé a efektivní

metody řešení konfliktů nabízíme klientům objednáci lhůty nejpozději do 14 dnů, mediaci poskytujeme průběžně celoročně. V souvislosti s finanční dostupností mediace máme na paměti, že je Vysočina dlouhodobě regionem s vysokou nezaměstnaností a nízkou úrovní příjmů. Klienti za celé první mediační sezení v rozsahu cca 3 hodin zaplatí 600 Kč (každý 300 Kč). Od druhého mediačního setkání dále je, díky tomuto projektu, mediace klientům poskytována bezplatně. To, že službu neposkytujeme zcela zdarma, souvisí s naším přesvědčením, že by se klienti měli alespoň minimální měrou na nákladech podílet z důvodu své větší motivovanosti.

Cílovou skupinou projektu v jeho dílčí části vzdělávacích aktivit (interaktivní semináře, kurzy, tréninkové aktivity, workshopy, konference) jsou zejména pomáhající pracovníci organizací pracujících s rodinou (OSPODY, NNO, manželské a rodinné poradny,...).

Výstupy z 9 měsíčního trvání projektu:

- 58 mediací - 49 dohod, 4 předčasná ukončení, 5 nedohod
- 6 seminářů/workshopů pro OSPODY
- 5 besed (mateřská centra, knihovna,...)
- 1 den otevřených dveří
- 8 účastí na poradách a komisích OSPOD
- 1 účast na krajské poradě soudců
- 3 interní mediátorky, 2 externí supervizorky

3.3 Dynamika rodinných systémů a vztahů z pohledu rodinné mediace, spolupracujícího a komplementárního přístupu.

- **Organizace:** Evropský institut pro smír, mediaci a rozhodčí řízení, o.p.s. - ESI
- **Autor:** JUDr. Lenka Pavlová, Ph.D.
- **Pracovní pozice:** ředitelka obecně prospěšné společnosti, mediátorka, rozhodce, advokátka a poradce pro řešení mezinárodních rodinných a obchodních vztahů.

ABSTRAKT

Příspěvek vychází z osobních zkušeností s vývojem a řešením rodinných vztahů, jak tradiční soudní praxí tak alternativním přístupem, zejména formou mediace, mediačním přístupem anebo s využitím mediačních technik. Tématem je dynamika rodinných vztahů a jejich odraz v procesu vlastního, zprostředkovaného, odborného a autoritativního řešení.

Důležitost a vážnost tématu je dána předně významem zdravých rodinných vztahů z hlediska sociologického a ekonomického, dále narůstající počet rodin ohrožených konflikty a nezdravými faktory včetně závažnosti situací z hlediska celospolečenské a lidské řešitelnosti a v neposlední řadě dopady narůstající konfliktnosti v kontrastu s doposud nedostatečně využívaným potenciálem mediace, mediačního přístupu a mediačních dovedností.

Obsahem příspěvku je krátký exkurz do této tematiky, jehož cílem je přinést podněty odborné diskusi a napomoci získat mediačnímu přístupu v sociální a rodinné práci více zaslouženého prostoru a příležitostí. Pohledem z praxe spolu se zahraničními zkušenostmi a závěry podloženými a ověřenými opravdovými lidskými příběhy bych ráda upozornila na možnosti anebo rizika, s nimiž je každý vnější zásah do rodinných vazeb a vztahů doprovázen.

ÚVOD

Tématem příspěvku je dynamika rodinných systémů a vztahů v kontextu mé dosavadní zkušenosti a praxe. Přes třicet let pracuji a komunikuji s jednotlivci a skupinami osob v různých, neběžných, obvykle náročných životních situacích. Poslouchám jejich osobní příběhy a znám i mé vlastní. Vycházím z poznatků získaných aktivním výkonem advokacie, zkušenostmi z Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, v jehož čele jsem stála a v neposlední řadě své poznatky si ověřuji v individuální i týmové práci s klienty, s jejich rodinami a dětmi, bez nichž by nikdy obraz teoretických informací nebyl dostatečně plastický.

Tímto příspěvkem se snažím předat nejlepším možným způsobem, který dokáži a znám, výslednici poznatků a závěrů, k nimž jsem doposud dospěla. Přála bych si, aby tragické a bolestivé osudy dětí a rodin, do nichž jsem měla možnost nahlédnout a někdy být i jejich aktivním účastníkem, se zúročily tím, že pomohou vnést zobecněnou zkušenost do povědomí odborné veřejnosti s nadějí, že uchrání druhé od škod a ztrát, jejichž náprava je fakticky nemožná. Naopak. Rezonují rodinnými systémy a zpravidla se přenáší dál z pokolení na pokolení a vyvolávají nové a další nespravedlnosti a zranění.

Příspěvek je pouhým krátkým exkurzem do složité a komplexní problematiky, proto jsem ho rozčlenila na několik, dle mého názoru, zajímavých a důležitých témat, které pracovně nazývám „zastavením „. Nejedná se však o zastavení v pravém slova smyslu, nýbrž jen o letmou poznámku k tématům, o nichž by se dalo dlouze a vícestranně psát a hovořit. Cílem je v rámci daného prostoru obsáhnout vícero pohledů na dané téma.

První zastavení aneb Pojmy a názvosloví

Hovoříme - li o rodině, resp. o ohrožených rodinách, položme si otázku: „Co rozumíme pojmem „rodina „, event.. práce s ohroženou rodinou ? „. Stále platná zákonná právní norma označená jako „Zákon o rodině „, pojem rodina neupravuje ani nedefinuje. Zákon vychází z tradičního trojného modelu otec – matka + dítě, resp. děti. Rozvojem moderní vědy zejména lékařství, rozkladem tradičních rolí a hodnot vedoucích ke stále upadající vážnosti manželství a v neposlední řadě mezinárodním společenstvím podporované snahy o legalizaci a rovnoprávnost homosexuálního partnerského soužití dochází stále více ke znejasňování a rozplývání dříve jasného pojmu „rodina „, popř. pojmů otec / matka / dítě. Také v kontextu rostoucího počtu mezinárodních a přeshraničních případů se pojem „rodina „ známý v našich zeměpisných a kulturních úrovních nepřekrývá s chápáním „rodiny „ a povahy rodinných vztahů v jiných zemích a na jiných kontinentech.

Z nejasnosti pojmu „rodina „ plyne ještě větší nepřesnost pojmosloví „ohrožená rodina „. Kdo a čím je vlastně ohrožen ? Pracujeme skutečně se všemi „ohroženými rodinami „, a jsme schopni je identifikovat a poznat jejich potřeby ? V jakém okamžiku zjistíme, že je Někdo či Něco ohroženo ?

Smyslem a cílem příspěvku je upozornit, že právní, faktické ani obecně vnímané pojmy se nekryjí s tím, co ukazují zkušenosti praxe, zejména praxe mediální. Právo, soudní a sociální systém běžně pracují s rodinou v nejužším vymezení. Nezřídka a zcela běžně se pracuje pouze s částí i jen takto okleštěné a úzce vnímané rodiny. Klasickým příkladem je „vyčlenění „ dětí, a to těch nejmenších a bezbranných, tak i těch velkých a dospělých. Jen ojediněle se pracuje anebo se berou do úvahy potřeby a zájmy ostatních členů, a to i tehdy, pokud žijí ve společné domácnosti anebo v těsné blízkosti a soudružnosti, např. prarodiče, druzí (třetí a další) partneři rodičů. Stávající koncepce a systémy sociální, rodinné a soudní praxe jen ojediněle pracují s rodinou v širších a systémových souvislostech. Klinická praxe a zkušenosti mediátorů ukazují zcela jednoznačně na provázanost rodinných vztahů a vazeb a jejich neustálé vědomé i nevědomé vzájemné ovlivňování s různou mírou intenzity a hloubky v celé časové ose rodiny. Zcela specifickými faktory rodinných systémů jsou tzv. chybějící rodiče (fyzicky, emočně, fakticky anebo právně) včetně tzv. vytěsněných (odcizených) rodičů, mrtvých členů rodinných systémů, zejména dětí, anebo děti či členové rodiny, jenž lze označit za neuznané, nechtěné a odložené, popř. zapomenuté.

Obdobně pojmy „mediace „, resp. „rodinná mediace „, z jejichž zkušeností tento příspěvek vychází, nejsou jasné a přesné. Pojem mediace je definován v českém právním řádu dvojím způsobem. Starší právní definicí je pojem mediace v kontextu zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediální službě, přičemž toto zákonné vymezení se vztahuje k oblasti trestního řízení a trestního práva, zejména pak kompetencí Probační a mediální služby České republiky, které byly zákonem založeny. Novější a civilněprávní vymezení pojmu mediace, resp. rodinné mediace obsahuje zákon č. 202/2012 Sb. o mediaci, současně novelizující významně řadu jiných zákonů. Zákon o mediaci vstoupil do

účinnosti 1.9.2013. Zákon upravuje nový právem upravený a uznávaný institut a profesi tzv. „zapsaného mediátora“, resp. „zapsaného rodinného mediátora“. Praktické zkušenosti spojené s fungováním a efektivitou zapsaných mediátorů zatím jen mizivé, neboť první zapsaní mediátoři se začali do seznamu zapisovat na jaře letošního roku. Tento zákon, ani žádný jiný, nestaví hranici ani žádné omezení rozvoji mediace a poskytování mediačních služeb (na úrovni služeb sociálních i komerčních a podnikatelských). Každá z členských zemí Evropské unie, která mediaci jednoznačně prosazuje a považuje ji za jednu z priorit, chápe a praktikuje mediaci jinak a někdy ve zcela odlišném pojetí a kontextu jednotlivých právních systémů.

Upozorňuji na potřebu vnímat formální i obsahovou odlišnost pojmů **mediace**, **mediační proces**, **mediační přístup**. Mediace je nejčastěji definována jako metoda prevence a řešení sporů, přičemž i v rámci jednotlivých jurisdikcí a mezi jednotlivými mediátory existují podstatné až elementární rozdíly v chápání, předmětu a smyslu mediace. Pro ilustraci stačí představit si rozdílnost pojetí facilitativní mediace na straně jedné a transformativní na straně druhé. Pojetí a chápání mediace a vlastního mediačního procesu ovlivňují vlastní **mediační přístup a mediační techniky**. Rovněž mediační proces může být vnímán různě. Nejčastější je úzké pojetí omezené pouze na část procesu spolupráce s klienty vedené mediátorem, event. mediátory s využitím mediačních technik. Možné je ovšem i pojetí širší zahrnující celou část procesu včetně přípravy a zakončení a transformace mediačních dohod do praxe, popř. spolu s jejich potvrzením a vykonatelností.

Druhé zastavení aneb Dynamika rodinných vztahů

Tradiční sociálně – právní systém pracuje s většinou případů až v okamžiku vyhocení konfliktů, např. v podobě rozchodu rodičů anebo rozvodu manželů. V případě ohrožených rodin se s nimi pracuje od okamžiku identifikace rizikového faktoru v rodině. Z praxe transformativní rodinné mediace a praxe spolupracujících a komplementárních (Collaborative Practice, Complementary Approach) vychází, že v okamžiku zviditelnění a eskalace mimo rodinný systém je projevení konfliktu známkou toho, že více či méně dlouhou dobu se formuje a tvaruje konfliktní prostředí s více či méně větším počtem nezpracovaných a odsunutých vztahových bloků, jejichž nejčastějším společným jmenovatelem je omezení a postupné zablokování komunikačních toků mezi jednotlivými členy rodinného systému. Lze to vyjádřit i tak že mnohé malé a nenápadné nespravedlnosti a zranění se vrstvily a hromadily až vytvořily hráz, přes kterou už nebylo vidět a nedala se zdolat a přelézt. Graficky a slovně se toto zobrazuje obrázkem ledovce trčícího vrcholem z moře, přičemž většina jeho masy leží neviditelně, ale nebezpečně pod mořskou hladinou.

Tradiční přístup zaměřený na vnější řešení a úpravu vztahů, zejména autoritativními mechanismy, se jeví s narůstající oslabeností komunikačních a emočních dovedností v rodině a stále více se rozkládajícím systémem soudružnosti rodin jako nedostatečný. Nový přístup nabízí mediace a všechny formy alternativních přístupů včetně spolupracujícího a komplementárního (mimochodem pro současnou Evropu a moderní svět zcela novátorský, převratný a inspirující a pro Českou republiku včetně území dnešního Slovenska do konce osmdesátých let rozvinutou praxí známý, praktikovaný a zažitý, aby byl „modernizací a liberálně kapitalistickými myšlenkami rozmetán a znehodnocen v průběhu naší nové historické doby).

Alternativní přístupy, zejména mediace pracují s příčinami a nikoliv jen s důsledky. Mají prostředky a nástroje k odkrývání toho, co je symbolicky řečeno „ pod hladinou „ . Zásadním posláním a cílem je navracet odpovědnost za jednání a přijatá rozhodnutí zpět do rodinného systému a nikoliv ji vytrhávat a přenášet na jiné subjekty, např. na sociální instituce, pracovníky, advokáty, soudce či stát. Vyvedení odpovědnosti, tj. její odejmutí byt jen z jednoho jediného člena rodinného systému vede bezprostředně k následnému oslabení (onemocnění) vazeb systému a vychýlení rovnováhy do nezdravého, resp. energeticky náročného (nehospodárného) stavu. V důsledku této nerovnováhy a narušenosti systému dochází dříve či později k dalším projevům nefunkčních a nezdravých vazeb, např. vznikem závislostí a patologií (emočních, faktických na úrovni fyzické anebo mentálních) anebo snahou nejvíce ohrožených článků k jejich odpoutání se či zániku. Jen pro naši neznalost důležitosti vazeb rodinného systému si nespojujeme a nepropojujeme některá obecně známá fakta, např. stále narůstající počet rakovinových onemocnění a jejich propojenost se zdravým či nezdravým klimatem rodiny a rodinného prostředí.

Zcela samostatnou kapitolou ve vztahu k dynamice rodinných vztahů je sám faktor času. Omezením tradičních systému je fakt, že pracují s fixním a přesně vymezeným časem. Rodina a její vztahy se ovšem formují v časové ose a posloupnosti a zcela přirozeně (či naopak nepřirozeně) se souběžně s časem a v čase a prostoru dynamicky a cyklicky proměňují.

Třetí zastavení aneb podněty

Doporučuji věnovat mnohem více pozornosti a prostoru všeobecné a odborné osvětě a vzdělanosti v oblasti komplementární a spolupracující praxe. Nebát se vrátit zpět k osvědčenému a současně využívat nové možnosti práce s rodinou.

Vnímat rodinu nikoliv jako ze života vytržený element vztahů, ale jako živý organismus nadaný schopností vlastní životaschopnosti a ozdravení. Vnímat rodinu jako systém provázaný s ostatními pod a nad – systémy.

Vnímat význam a dopad dobře míněných, ale špatně fungujících zásahů do rodinných vazeb, zejména pokud se dotýkají života těch, jejichž schopnost se bránit je pro jejich věk, zdraví a postavení omezena či dokonce vyloučena.

Přijmout alternativní přístupy jako metodu a nástroj pro práci s rodinami s mezinárodním prvkem a přeshraničním přesahem. Nepovažovat mezinárodní aspekt rodinných vztahů za výjimku, neboť s otevřeností evropského prostoru a stále narůstající mobilitou lidí po celém světě, bude výhledově jejich počet narůstat.

Přijímat akty podpory a opory rodiny, resp. ohrožených členů, např. dětí v nejlepším zájmu dětí.

Chápat, že základem emoční soběstačnosti rodiny je dostatečná schopnost vnitřní komunikace spolu s připraveností jednotlivých členů nést odpovědnost za svá jednání a rozhodnutí.

Využívat mediačního přístupu a mediačních technik i na jiných úrovních sociální a právní ochrany rodiny a dětí, např. při přípravě a vedení případových konferencí, při přípravě osob v rámci náhradní rodinné péče.

Závěr

Uvědomuji si, že téma vnitřních vazeb rodinných systémů a jejich dynamiky, navíc ve vztahu k mediačnímu procesu a přístupu, je náročné vměstnat na několik stránek textu. Budu považovat za dostatečné, pokud vás alespoň některé z nastíněných témat zaujme a budete mít zájem se jimi ve vaší odborné práci zabývat a dále navržené podněty rozvíjet do praxe.

3.4 *Moje vlastní praxe a dopady novely zákona č. 359/1999 Sb.*

- **Organizace:** Magistrát města Olomouce
- **Autor:** Mgr. Eva Zakouřilová
- **Pracovní pozice:** sociální pracovnice, rodinná mediátorka, pedagožka, lektorka

ABSTRAKT

Ve svém příspěvku jsem se pokusila reflektovat vlastní zkušenosti s dopady novely zákona č. 359/1999 Sb., které vyplývají z mé praxe sociálního pracovníka a zároveň rodinného mediátora. Vzhledem k tomu, že tato novela je účinná již od ledna 2013 a přináší celou řadu změn v oblasti sociální práce a praxe pracovníků OSPOD, je třeba věnovat tomuto tématu náležitou pozornost. Obsah příspěvku jsem proto zaměřila především na konkrétní výčet těch změn a dopadů, které vnímám z hlediska dobrého fungování sociální práce v SPOD jako ohrožující, s cílem nabídnout tyto zkušenosti širší odborné veřejnosti a informovat ji o změněných podmínkách, které novela zákona v naší práci navodila.

Základní myšlenku novely vnímám jako velmi dobrou, užitečnou a přínosnou, ovšem za předpokladu, že sociální pracovník v oblasti SPOD nemá na starosti stovky rodin, ale jen desítky. Za současné situace, kdy žádné povinnosti v dané oblasti nebyly, ale naopak zákonem ve značné míře přibýly, přičemž podmínky se sociálním pracovníkům nijak nezměnily, a to ani personálním navýšením, vnímám dopady novely na základě svých zkušeností z praxe uplynulého období převážně jako negativní. V následujících bodech jsem se je pokusila stručně a konkrétně vyjádřit:

- Obrovský **nárůst administrativy**, která již před novelou byla rozsáhlá a časově náročná.
- Došlo k **byrokratizaci sociální práce**.
- Novelou, resp. rozsáhlými novými povinnostmi bez personálního navýšení, **je snížen praktický čas na klienta**, na jeho starosti a osobní problémy.
- **Nezbývá dostatek času a prostoru na terénní sociální práci**, která je významným prvkem v naší práci, v důsledku novely však ještě více ustupuje do pozadí.
- **Není možné se** v souvislosti s nárůstem povinností a administrativy **věnovat náležitě prevenci**, zejména prevenci primární.
- **Nezbývá prostor a čas věnovat se dostatečně sanaci rodin**.
- **Složitá je rovněž situace v oblasti NRP**, rovněž přetížené novými úkoly, v rámci nichž vznikla povinnost uzavírat dohody a plnit povinnosti z nich plynoucí, přičemž metodika k provádění je nedostatečná.
- **Značně se zvýšilo riziko vyhoření sociálních pracovníků** (nejeden sociální pracovník užívá od letošního roku antidepresiva).

Jestliže sociální pracovník, kromě průběžně realizované sociální terapie, zahrnující samozřejmě i návštěvy v rodinách a různě dlouhá jednání na úřadu či v jiných institucích, vykonává také funkci kolizního opatrovníka dětí, včetně účastí na soudních jednáních a řešení náročných rodičovských sporů, nemůže zároveň zvládat mnohahodinová zpracovávání formulářů pro komplexní vyhodnocování situace a individuální plány ochrany dítěte, organizovat případové konference apod. Jinými slovy řečeno - „jako sociální pracovník se snažím především v reálné praktické rovině realizovat pro každou rodinu a dítě vše, co je pro ně buď nezbytné nebo důležité a potřebné, ale nemohu za současných podmínek ještě zvládat v daných případech psát a vyplňovat tak rozsáhlá vyhodnocení a plány, jejichž tvorba u některých rodin a případů často vyžaduje i více než jeden celý den.” Administrativně a časově náročné je totiž i zpracovávání všech běžných souvisejících záznamů do spisu (ze šetření, z jednání u soudu, z jednání s klienty na OPD, z jednání ve školách, u lékařů, na policii, ze všech telefonátů apod.) Zdá se, že zákonodárci byli přesvědčeni, že sociální pracovníci jsou snad v oblasti SPOD zcela nevytíženi a mají velké časové rezervy, avšak všichni víme, že opak je pravdou. **Navíc je nutné přihlédnout také k tomu, že v poslední době přibývá náročných kauz, ať už co se týká konfliktních rozvodů či obtížných situací narůstajícího počtu rodin,** které v současném náročném systému nedokáží obstát a ocitají se v ohrožujících situacích (přibývá rodin bez vyhovujícího bydlení, se špatnou finanční situací, se závažně narušenými vztahy a komunikací v rodině, s výskytem různých patologických jevů - alkoholu, drog atd.).

Pokusím se zmiňovanou náročnost nastínit na konkrétním příkladu z tohoto posledního období - z posledního měsíce:

Matka zanechala svou roční dceru v bytě svých rodičů, bez předchozí domluvy s nimi a bez zájmu o její další osud. V zanechané SMS zprávě sdělila, že ji rodiče nemají hledat, že odešla za svou láskou a s holčičkou mají naložit jak chtějí, třeba ji dát do domova. Rodiče této matky se rozhodli, že si převezmou vnučku okamžitě do své péče. Za dané situace jim však bylo třeba poskytnout potřebnou komplexní pomoc - poradenskou, právní - sepsání potřebných návrhů na pěstounskou péči a na předběžné opatření, doporučení na psychologické posouzení, prošetřit důkladně jejich podmínky, napsat podrobnou zprávu k soudu, poskytnout pomoc s vyřízením potřebných sociálních dávek, poskytovat náležitou podporu apod., to vše v poměrně krátkém čase. Případ jsem řešila „v běžném pracovním režimu”, kdy je nutné zvládnout a plnit i jiné pracovní povinnosti, několik dnů až do večerních hodin, na úkor svého osobního volna. Ostatní případy víceméně „stály “ a mohla jsem se jim věnovat až po základním dořešení situace popisované rodiny. Pokud bych měla ještě pečlivě vypracovat komplexní hodnocení a individuální plán ochrany dítěte, asi bych již nemohla chodit ani spát. Nebo měly ostatní případy - děti - ještě déle čekat, než se jim také budu moci věnovat? Nedostatek času pro tyto úkony neřeší ani lhůta 30 dnů pro vypracování IPODu (od doby zařazení do evidence), neboť případy ohrožených dětí jsou skutečně poměrně časté (zvláště, když vezeme v úvahu i těžké rozvodové situace s náročnými spory o děti), nepřiměřeně hodně je také rodin připadajících na jednoho pracovníka (řádově ve stovkách) a podobně tak i různých povinností plynoucích z výkonu SPOD.

Co vnímám vyloženě pozitivně – kromě základní myšlenky novely – je skutečnost, že **novela akcentuje trend užší a intenzivnější spolupráce orgánů SPO s neziskovými organizacemi.** V Olomouci je velmi dobrá spolupráce s FOD, slibně se rozvíjí rovněž spolupráce s Člověkem v tísní.

Za velmi přínosné opatření pro ochranu dětí považuji u novely také ustanovení § 13, na základě kterého je možné „uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin.” Jako mediátorka respektuji a vnímám na jedné straně význam zásady dobrovolnosti, na druhou stranu je skutečností, že v řadě případů, kdy rodiče přichází na mediaci i nedobrovolně, v ní pak rádi pokračují. Velmi často totiž rodiče neznají její možnosti, význam a přínos a teprve až konkrétní seznámení s mediačním procesem je mnohdy osloví, v mediaci nakonec zůstávají a dohody ohledně poměrů svých dětí pak často dosahují. Zatím se v praxi jen zřídka vyskytují skutečně nařízené mediace (ať už ze strany SPOD nebo soudu). Jedním z důvodů je prozatím existující nedostatek zapsaných mediátorů nebo nevyřešené finanční aspekty. Dalším důvodem je fakt, že ve většině případů se daří rodiče nasměrovat k mediaci důrazným a důsledným doporučováním. (V těchto případech se však již také nedá hovořit o zcela dobrovolné mediaci.) Vnímám proto jako velmi pozitivní, že zákon tak akcentuje i podporu fungování rodin ve formě realizací rodinných mediací. Nakonec již hned § 1 zákona hovoří o tom, že sociálně-právní ochranou je rovněž „ochrana oprávněných zájmů dítěte “ a „působení k obnovení narušených funkcí rodiny “ a je jen dobře, že k tomu zákon dává i některé nástroje, např. zmíněným § 13.

A ještě jeden postřeh si dovoluji uvést – paradoxně novela zřejmě posiluje potřebnost rodinné mediace i tím, že sociální pracovníci, kteří při výkonu SPOD stále více časově nestíhají, směřují klienty do mediace častěji než dříve (ovšem na úkor realizace vlastní sociální terapie v rodině).

Závěrem bych ráda uvedla, že svou práci - a to jak sociální pracovnice, tak i mediátorky - mám velmi ráda a hodně mi na ní záleží. Po novele zákona se však ještě více než dříve musím vyrovnávat s pocitem a výčitkami, že práci sociálního pracovníka SPOD není možné dobře zvládat. Dobře v tom smyslu, abych měla čas pro skutečnou a přímou sociální práci, pro terénní sociální práci, pro realizaci sociální terapie v potřebných rodinách, se vším, co k ní náleží. Moje zkušenosti v tomto směru se shodují se zkušenostmi mých kolegů. Předpokládám, že tohoto stavu však zákonodárce dosáhnout nechtěl.

3.5 Rodinná mediace jako sociální služba

- **Organizace:** Fond ohrožených dětí, Pobočka FOD a Mediační centrum Ostrava
- **Autor:** Bc. Sabina Nováková, DiS.
- **Pracovní pozice:** Sociální pracovník, rodinný mediátor, koordinátor MC

ABSTRAKT

Tento příspěvek je věnován relativně novému trendu v mediaci – mediaci jako sociální službě, konkrétně rodinné mediaci jako sociálně-aktivizační službě pro rodiny s dětmi. Tento přístup k mediaci praktikuje Mediační centrum v Ostravě již od roku 2006 a můj příspěvek tedy vychází z několikaleté zkušenosti. Na přiblížení činnosti Mediačního centra chci ukázat možné fungování mediace v sociálních službách, včetně kladů i záporů. Tímto příspěvkem bych ráda přispěla pohledem z praxe a zároveň vyvolala úvahy odborné veřejnosti nad tématem. Čtenáři může text pomoci k základní legislativní orientaci v problematice.

Na poli rodinných mediací se pohybují již od roku 2005, kdy vzniklo Mediační centrum FOD v Ostravě, ve kterém působím od jeho vzniku jako koordinátor, mediátor i sociální pracovník. Tehdy vznikla tato služba jako doplňková služba Pobočky FOD, jako alternativa k terapiím, sociální práci a jiné práci s rodinou s cílem podpory rodiny.

Služba od počátku svého vzniku pracuje v úzké spolupráci s OSPODy a soudy, kteří jsou statisticky hlavními „dodavateli“ klientů do mediace (viz. statistika). Řešíme tedy etické dilema dobrovolnosti účastníků mediace ve vztahu k nařízením a doporučením OSPODů a soudů, a to ve všech různých legislativních variantách, které byly od r. 2005 platné (zákon o sociálně-právní ochraně dětí, občanský soudní řád a jejich změny). Zákon o mediaci přijatý v r. 2012 se nás, jako MC, zatím netýká, neboť nedisponujeme žádným zapsaným mediátorem.

Pro přehlednost uvádím výňatky ze zákona, které umožňují využívání mediace jako sociální služby:

Stávající § 12 odst. 1 zákona č. 259/1999 Sb. ve znění novely č. 401/2012 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí stanoví, že obecní úřad (OÚ) obce s rozšířenou působností může uložit rodičům **povinnost využít odbornou poradenskou pomoc**, pokud rodiče

- a) nezajistili dítěti odbornou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a OÚ takovou pomoc dítěti předtím doporučil,
- b) nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem,
- c) nevyužili možnosti odborné pomoci potřebné k překonání problémů rodiny a k odvrácení hrozby umístění dítěte do náhradní péče nebo nedbali na doporučení spolupracovat s pověřenými osobami, poskytovateli odborných poradenských služeb nebo mediátorem.

Využitelný je i § 13 zákona o SPOD definující výchovná opatření, který v písmenu d) stanoví, že vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může OÚ obce s rozšířenou působností uložit dítěti, rodičům nebo jiným FO odpovědným za výchovu dítěte **povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo uložit povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem** v rozsahu 3 hodin nebo terapie; ustanovení § 12 odst. 1 tím není dotčeno.

S těmito paragrafy se však v praxi MC setkáváme spíše zřídka (za celou dobu existence evidujeme jen zhruba 4 takové případy, kdy sociální pracovník OSPOD uložil rodičům povinnou účast na mediaci, a to např. i pod hrozbou finanční pokuty). V mnohem větší míře dochází pouze k ústnímu doporučení mediace v MC ze strany OSPOD klientům. To se následně v praxi ukazuje jako smysluplnější a účelnější než prioritní přistupování k nátlakovým opatřením, která opět kolidují s dobrovolností v mediaci.

Druhou zmiňovanou variantou potencionálního nedobrovolného vstupu klientů do mediace je jejich odeslání prostřednictvím soudu. Za stávající legislativní úpravy se uplatňuje zejména § 114a, odst.2 písm.b) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, který stanoví, že za účelem rozhodnutí věci při jediném jednání, předseda senátu účastníky řízení **upozorní na možnost využití mediace podle zákona o mediaci nebo sociálního poradenství** podle zákona o sociálních službách, je-li to vhodné.

Např. rodiče upozorní soud (respektive předseda senátu) v řízení o úpravě kontaktů s nezletilým dítětem na možnost využití mediace podle zákona o mediaci nebo sociálního poradenství podle zákona o sociálních službách. Klienti tedy mají právo zvolit si služby kteréhokoli zapsaného mediátora nebo vyhledat libovolnou sociální službu. Pokud u soudu obdrží zároveň informační leták MC v Ostravě, obvykle si zvolí tuto službu.

Ve vztahu k dobrovolnosti a nedobrovolnosti klientů v mediaci se osobně zabývám zejména tématem spolupráce mediátora se sociálním pracovníkem (MC, OSPOD, jiné služby apod.), který může významnou měrou přispět v rámci sociální práce ke „zdobrovolnění“ klienta (viz. model spolupráce v MC).

Od doby účinnosti zákona o sociálních službách je MC v Ostravě registrovanou sociální službou, a to konkrétně dle § 65 sociálně aktivizační službou pro rodiny s dětmi, přičemž o výkon jednotlivých úkonů (dle zákona o SSL a vyhlášky č. 505 k tomuto zákonu) se dělí s Pobočkou FOD v Ostravě. Tato komplexnost poskytovaných služeb se v praxi ukazuje jako optimální s ohledem na možné využívání různých služeb (poradenství, terapie, asistence, sanace, mediace) ze strany klientů současně nebo návazně. Tato **variabilita služeb** pomáhá řešit rovněž situace nevhodnosti klientů na mediaci (kontraindikace), a to zejména v případech nařízených mediací, kdy nabídkou jiné služby nemusí dojít k úplnému odmítnutí klientů. Někdy se však i přesto setkáváme s vytrvalým lpěním pracovníka OSPOD či soudce na čerpání služby mediace, nikoli např. terapie, kterou bychom v dané fázi sporu spíše doporučovali. Otázkou zůstává, zda je toto jednání účelné a smysluplné a zda a nakolik poté můžeme dostat kvality procesu mediace?

Zabýváme se rovněž intenzivně otázkou mlčenlivosti, která v případě mediace jako sociální služby není tak jednoduchá. V situaci, kdy je služba zákonem o SSL primárně vázána mlčenlivostí

k informacím poskytnutým klientem ve vztahu k třetím osobám, ale na druhé straně má jako osoba pověřená k výkonu SPOD povinnost spolupráce s OSPODy a dále v situacích definovaných zákonem i spolupráce s OČTŘ a soudy, musí s těmito fakty a zákony o stejné právní síle nějak naložit.

Pro přehlednost uvádím opět výňatek ze zákona:

Mlčenlivost upravuje v § 100 **zákon č. 117/2006 Sb. o sociálních službách**, který stanoví, že mj. i poskytovatelé sociálních služeb jsou povinni zachovávat mlčenlivost o údajích týkajících se osob, kterým jsou poskytovány sociální služby, které se při své činnosti dozvědí, není-li dále stanoveno jinak. Tato povinnost trvá i po skončení pracovního vztahu. Povinnosti zachovávat mlčenlivost mohou být osoby uvedené ve větě první zproštěny pouze tím, v jehož zájmu tuto povinnost mají, a to písemně s uvedením rozsahu a účelu.

Dalším, pro podmínky a pravidla rodinné mediace jako sociální služby určujícím ustanovením, je zejména **§ 53 zákona o SPOD**, který se věnuje povinnosti státních orgánů, dalších právnických a fyzických osob a pověřených osob. Tento stanoví, že na výzvu orgánů SPOD, **jsou mj. pověřené osoby povinny sdělit** bezplatně údaje potřebné podle tohoto zákona pro poskytnutí SPO, nebrání-li tomu zvláštní předpis. Povinnosti zachovávat mlčenlivost podle zvláštního právního předpisu (§ 12 odst. 2 občanského zákoníku) se nelze dovolávat, jestliže mají být sděleny údaje o podezření z týrání, zneužívání dítěte nebo zanedbávání péče o něj.

V praxi našeho MC se podařilo s nejčastěji spolupracujícími OSPODy (a soudy) dojednat, že v případě písemné žádosti z jejich strany poskytujeme základní informace o přítomnosti klientů na mediaci, termínech setkání a uzavření či neuzavření dohody (veškeré ostatní informace zůstávají důvěrné, výjimku tvoří pouze zákonem stanovené oznamovací povinnosti – př. týrání svěřené osoby).

Do kolize s požadavky OSPOD nebo soudu se pak většinou dostáváme tam, kde s danou institucí běžně nespolupracujeme a kdy tato po nás žádá více informací s odvoláním na zákonné povinnosti jako např. sdělení, kdo je viníkem sporu rodičů?, kdo mediaci nechce?, kdo zhatil jednání? apod...

Co se týče financování mediací, využíváme stále varianty bezplatných mediací pro klienty. Ty však nejsou zdarma pro službu, respektive poskytovatele služby a zde je využíváno dotací a grantů k zajištění chodu pracoviště (8 mediátorů, 3 sociální pracovníci, 1 koordinátor). Jiná varianta pro nás t. č. není možná, neboť služby SPOD a SAS pro rodiny s dětmi je nutno ze zákona poskytovat bezplatně.

3.6 Reflexe využití zákona SPOD a zákona o mediaci z pohledu praxe v poskytování rodinných mediací

- **Organizace:** Asociace mediátorů ČR, o.s.
- **Autor:** Bc. Dana Vrabcová
- **Pracovní pozice:** rodinná mediátorka

ABSTRAKT

Příspěvek se věnuje reflexi Zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a Zákona 202/2012 Sb., o mediaci v souvislosti s využíváním mediace v rodinných sporech. Příspěvek vychází ze zkušeností mediátorů AMČR, o.s. v Praze a Středočeském kraji. Příspěvek poukazuje na nutnost spolupráce pomáhajících profesí při posilování společné rodičovské zodpovědnosti a zdůrazňuje, že pro efektivní využívání rodinných mediací klienty je důležitá její dostupnost a osvěta. Cílem příspěvku je tedy vyvolat diskusi o postupech při prezentaci mediace klientům OSPOD.

Mediátoři Asociace mediátorů ČR (dále jen AMČR nebo Asociace) provádí rodinné mediace od roku 2002. Asociace nemá pověření k SPOD. Asociace spolupracuje s pracovníky OSPOD podle možností jednotlivých mediátorů a vztahů mezi nimi a pracovníky OSPOD. Každý ze zrealizovaných projektů Asociace, v jehož rámci poskytovali mediátoři AMČR mediace, byli cílovou skupinou klienti OSPOD hlavně v Praze a Středočeském kraji. Prvotním cílem těchto projektů bylo dostat mediaci mezi klienty a sociální pracovníky OSPOD, ukázat jim možnosti mediace a učinit mediaci finančně dostupnou pro všechny. Bohužel od letošního roku se nepodařilo AMČR žádný projekt ani finance z jiných zdrojů na mediace získat, např. od letošního roku již MPSV nebude mediace dotačně podporovat. Jako argument uvedlo, že mediaci upravuje zákon o mediaci.

Rodinné mediátory vyhledávají rodiče s obtížemi a starostmi různého charakteru. Mají komunikační těžkosti, rozpory v názorech na výchovu dětí, rozcházejí se v představách, jakým způsobem o děti pečovat, řeší spory s prarodiči, či výchovné problémy svých dětí. Mediace v takových případech funguje, jako prevence narušení vztahů v rodině. Přestože v této fázi rozporů v rodinách je mediace velmi efektivní a účinná, je těchto případů zatím velmi málo. Je to dáno malou informovaností veřejnosti o mediaci a také její nedostupností - finanční a v některých oblastech ČR i neexistencí mediátorů.

Mnohem častějšími klienty mediace jsou rodiče, kteří uvažují o rozchodu či rozvodu, procházejí rozpadem jejich vztahu nebo už rozchodem či rozvodem prošli a řeší otázky svého dalšího rodičovství – zachování role matky a otce pro své děti. Mnohdy ani nevědí, jak si poradit a co mají udělat, o mediaci nikdy neslyšeli a nevědí, co si mají pod ní představit. Svoji situaci chtějí změnit, protože je pro ně neúnosná a zatěžuje je i jejich děti. Často nepřicházejí dobrovolně, ale spíše na doporučení pracovnice sociálně právní ochrany dětí nebo soudce. Potřebují vyřešit veliké množství otázek, které je provázejí v období kolem rozpadu jejich vztahu. Pokud se partneři chtějí rozvést, pomůže jim mediace vyřešit základní body – komu budou děti svěřeny do péče, výše výživného, bydlení obou

partnerů a rozdělení financí. I mnohem detailnější otázky – jak si budou partneři vyměňovat informace o dítěti, jak spolu budou komunikovat, podle jakých výchovných principů povedou dítě životem, jak budou řešit otázky kolem nemoci dítěte, jak určí náhradní termín návštěvy u druhého partnera, jak budou dětem pořizovat dárky a jak je budou prezentovat, návštěvy a setkávání se širší rodinou a další důležité body, které zajímají konkrétní dvojici. Nastavením pravidel, které vyhovují oběma partnerům, je možné situaci po rozpadu rodiny zklidnit. Dítě pak zůstane v kontaktu s oběma rodiči a navíc získá zkušenost, že je možné a reálné těžkosti díky společnému úsilí vyřešit.

Zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v části III - opatření sociálně-právní ochrany HLAVA I PREVENTIVNÍ A PORADENSKÁ ČINNOST, § 10 a § 11 hovoří o tom, že obecní úřad je povinen působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, poskytnout nebo zprostředkovat rodičům na jejich žádost poradenství a pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě. § 12 uvádí, že pokud nejsou rodiče schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem, obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc. Vidíme velkou potenci v možnostech pracovníků OSPOD v podpoře společné rodičovské odpovědnosti obou rodičů za další vývoj vztahů mezi rodiči a jejich dětmi. Mediace je vhodným nástrojem k tomu, jak vypracovat rodičovský plán po dobu rozvodu i po něm. Naše zkušenosti v Praze však ukazují, že sociální pracovníce doporučí návštěvu mediátora, či rodinného poradce až v momentě, kdy rodiče mají za sebou několik pokusů o domluvu mezi sebou za asistence sociální pracovníce, nebo několik stání u soudu, popř. i znalecké posudky. V takových případech mediace může pomoci, ale viditelný posun nastává po delším úsilí mediátora a vyžaduje velkou trpělivost rodičů, protože už většinou mají mezi sebou velmi narušené vztahy.

Základní rámec požadavků na výkon rodinné mediace v ČR určuje zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 277/2012, o zkouškách a odměně mediátora. Zákonem o mediaci je mediace definována jako postup při řešení konfliktu za účasti mediátora, který podporuje vzájemnou komunikaci stran tak, aby jim pomohl dosáhnout smírného řešení a uzavření mediační dohody. Rodinnou mediací označuje mediaci, která se zaměřuje na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů. Samotný průběh mediace je v zákoně o mediaci upraven pouze rámcově v minimální nezbytné míře (zahájení a ukončení mediace, povinnosti mediátora, vztah k soudnímu řízení, které se týká předmětu mediace). Detailnější úprava by neodpovídala neformálnímu charakteru mediace. Mediátorem je podle zákona fyzická osoba, která je zapsaná v seznamu mediátorů vedeném Ministerstvem spravedlnosti ČR. Mediátor je povinen při výkonu činnosti mediátora používat označení „zapsaný mediátor“ nebo „zapsaná mediátorka“. Toto označení ani od nich odvozené tvary slov, není oprávněna používat jiná osoba. Ministerstvo spravedlnosti ČR zveřejnilo dne 9. 4. 2013 seznam mediátorů. V současné době je na seznamu 71 mediátorů, zaměření na rodinnou mediaci má jeden z nich.

Zásadní překážku spatřujeme v tom, že mediace není službou bezplatnou, není tak ani pro klienty a rovněž pro sociální pracovníky nástrojem, po kterém by sáhli mezi prvními. Bohužel ani zákon o mediaci tento blok neodstranil. Rodiče, kteří využijí mediaci, jsou nuceni si ji hradit sami. Na začátku rozvodových pří je velmi těžké si představit, že mediace pro ně bude výhodnější, zvláště pokud o ní

nemají dostatek informací a neznají ji, rodiče tak volí klasickou soudní cestu při řešení úpravy poměrů k dětem.

Zákon koriguje mediaci prováděnou „zapsaným mediátorem“ a nevylučuje provádění mediace mimo rámec zákona. To znamená, že rodinnou mediaci může vykonávat zároveň kdokoli, kdo se rozhodne jí věnovat, získá živnostenské oprávnění k poskytování poradenství a označí se za mediátora. Je tedy jen na jeho uvážení a zodpovědnosti, zda se k výkonu činnosti rodinného mediátora připraví. V současné době poskytuje mediaci mnoho subjektů - samostatných mediátorů, či mediátoři pracující pod záštitou organizace, která nabízí klientům další služby pro rodinu. Otázkou je, jaká je úroveň služeb, které tito mediátoři nabízí. Nikdo netuší, zda a jaký vliv má na činnost těchto mediátorů zákon o mediaci. Rozsah a míra požadavků, schopností a dovedností, které by měl rodinný mediátor ovládat je tedy stále předmětem diskusí.

Jak tedy mají klienti postupovat při vyhledávání mediátora, jak se mají orientovat klienti nebo sociální pracovníci v nabídce mediačních služeb?

Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha⁶ zpracoval psychosociální charakteristiku mediátora, který poskytuje mediaci v trestních věcech, ovšem tyto principy jsou uplatňovány v mediaci obecně. Studie uvádí, že je vhodné pokud je mediace vedena dvojicí mediátorů, a v ideálním případě mužem a ženou. To koresponduje s reakcemi klientů a zkušenostmi mediátorů v rodinné oblasti. Věk mediátora vymezuje studie rozpětím od 25 let do 65 let a upozorňuje na celkovou zralost mediátora - stabilitu jeho osobnosti a zvládnutí emocionality, které lze očekávat u lidí s přiměřenou sebedůvěrou. Studie dále zdůrazňuje, že mediátor by měl být dostatečně samostatný, kritický, organizačně schopný, pružný, tvořivý, vynalézavý, iniciativní, pohotový, sebejistý, duševně odolný, duchapřítomný, schopný improvizace, koncentrace, práce s informacemi, logicky uvažovat a samostatně usuzovat. Mediátor by měl mít vysoké morální kvality, měl by být nestranný, bezúhonný, poctivý, spolehlivý. Pro mediátora jsou podstatné sociální dovednosti, to jak naváže kontakt s klienty, získá jejich důvěru, jak je obratný v jednání, jaké má komunikační dovednosti. Důležitý je také mediátorův vnější projev - jak vystupuje, jeho celkový vzhled, kulturnost projevu.

Práce rodinného mediátora je vysoce specifická činnost. Vyžaduje specifické dovednosti a schopnosti. Nejedná se jen o metodu práce, ale jde o profesi, která klade na mediátora nároky jak po stránce odborné, tak po stránce osobnostního nastavení.

⁶ KOTULAN,P., ROZUM,J.,VŮJTĚCH,J.: Studie: Výzkum institutu narovnání, 1999, Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha

3.7 Práce s motivovanými klienty

- **Organizace:** Asociace mediátorů ČR, o.s.
- **Autor:** Bc. Jitka Řezaninová
- **Pracovní pozice:** rodinná mediátorka

ABSTRAKT

Tento příspěvek se zabývá prací s klientem, který je motivovaný rodinnou mediací podstoupit a rozumí jejímu užtku. Asociace mediátorů ČR, o.s. poskytuje mediace od roku 2002 a stále naráží na to, že mediace je ještě neznámým pojmem pro klienty, kteří by ji mohli využít, a byla jim ku prospěchu. Příspěvek poukazuje na výhody informovanosti a motivovanosti klientů, které se pak odráží v průběhu mediace a v dohodě mezi rodiči. Cílem příspěvku je poukázat na větší angažovanost státu a obcí při osvětě mediace a podnítit diskusi o možnostech osvěty mediace ve spolupráci s pracovníky OSPOD.

V roce 2011 a 2012 realizovala AMČR projekt s názvem „Dobrý rozvod“. Hlavní aktivitou projektu bylo poskytování služeb ohroženým rodičům a rodinám ve formě mediace a psychologické péče. Paralelně s touto hlavní přímou podporou byla poskytována i PR podpora pro odborníky, kteří pracují s cílovou skupinou, prezentace pro laiky. Na podporu projektu byl zřízen webový portál www.dobryrozvod.com, na kterém byla široká veřejnost i odborníci informováni o novinkách a aktivitách projektu Dobrým rodičem i po rozvodu. Projekt byl realizován s účastí Ligy otevřených mužů.

Aktivity, které byly v rámci dotace realizovány:

- Mediace – bylo realizováno v roce 2011 - 16 mediací pro 10 rodin, v roce 2012 - 36 mediací pro 25 rodin. Ve většině mediovaných případů dospěli klienti k dohodě, nebo alespoň k částečné dohodě. Ve dvou případech dohodu neuzavřeli.
- Psychologická pomoc – hlavním cílem bylo poskytnout klientům informace a podporu tak, aby se zorientovali v obtížné situaci a udrželi si psychickou stabilitu. Zmíněná pomoc se jim formou psychologické podpory dostávala a to: internetovým poradenstvím (2011 - 20 hodin) a psychologickými konzultacemi (2011 - 20 hodin) V roce 2012 již tato služba nebyla dotována.
- Další aktivita v projektu byla propagace mediace jako alternativního řešení sporu na veřejnosti – byly realizovány v roce 2011 - 4 workshopy pro klienty a 2 prezentace pro odborníky z praxe, v roce 2012 - 16 workshopů pro laickou i odbornou veřejnost.
- Další aktivitu, která začala být s úspěchem využívána, jsou konzultace s jednou stranou ve sporu. Pohovorem s odborníkem – mediátorem se klientovi otevírají nové obzory a náhledy na současnou situaci, napomáhá jim vyjednávat o možných krocích vedoucích k řešení náročných situací.

Klienti se dozvídali o projektu převážně od pracovníků OSPODu, které o projektu byly informovány, byly zvány na workshopy a informovány v rámci osobních setkání a e-mailingem.

Jak vypadala práce s motivovanými a informovanými klienty dokumentuje tato kauza:

Partneři, kteří mají tříletého chlapečka, se rozcházejí. Paní končí mateřská dovolená, partner finančně zajišťuje velmi dobře chod celé domácnosti. Za dobu trvání partnerství si pořídili domeček na okraji Prahy a postupně ho rekonstruují. Do projektu vstupují v momentě, kdy si nevěděli rady, jak si zařídit budoucnost s ohledem na dítě a s ohledem na končící mateřskou dovolenou paní. Informaci o projektu získali díky psychologovi, který se na projektu podílel a jehož pomoc paní vyhledala sama. Paní byla v péči psychologa, protože pro ni rozchod s partnerem je bolestivou záležitostí a trauma z rozchodu naprosto blokovalo možnost přemýšlet o budoucnosti. Podpora psychologa zajistila, že paní v době, kdy vstoupila do mediace byla schopná o budoucnosti konstruktivně plánovat.

Oba rodiče souhlasně na začátku mediace prohlásili, že spolu nechtějí dál žít, že se oba chtějí starat o svého syna, že potřebují také vyřešit majetek – domek, který mají ve společném vlastnictví a ekonomickou soběstačnost paní.

Proběhlo 5 sezení, kdy partner aktivně pomáhal paní jak s hledáním pracovního místa, tak s možným bydlením, a to v návaznosti na možnost dávat dítě do školky. Dále se rodiče domluvili, že manžel bude svou paní tak dlouho finančně podporovat, dokud sama nezlepší svojí finanční situaci – to jí hodně uklidnilo.

Rodiče se domluvili, že jejich domeček bude trvalým bydlištěm pro syna. Rodiče vytvořili harmonogram, jak se budou v péči o syny v domě střídat, co kdo musí zařídit, a jak budou pečovat o zahradu, jak budou všechno financovat. Jejich zájem o blaho dítěte vysoce převýšil jejich vlastní osobní zájmy.

Pokud by paní nebyla v péči psychologa, pak by mediace nebyla takhle úspěšná. Sama to na konci takto zhodnotila.

Máme i z jiných kauz tu zkušenost, že účinná pomoc psychologa, který tuto oblast umí dobře uchopit, přináší rychlejší posun v rodinných mediacích.

Také součinnost s OSPODem v této kauze byla přímo ukázková – pracovnice sociálního odboru doporučila té paní navštívit psychologa při tom, když se jí klientka dotazovala na to jak postupovat, pokud se rodiče chtějí rozvést.

Pokud se pomáhající profese domluví na účinném způsobu pomoci lidem v krizi, mají z toho prospěch všichni – hlavně však klienti.